

**T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Bağımlılık Psikolojisi Bilim Dalı

**18-25 YAŞ ARASI GENÇ ERİŞKİNLERİN MADDE
BAĞİMLİLİĞİ İLE ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Arzu Gül ERTAŞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yasin GENÇ

İstanbul-2022

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı	: Arzu Gül ERTAŞ
Tezin Dili	: Türkçe
Tezin Adı	: 18-25 Yaş Arası Genç Erişkinlerin Madde Bağımlılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Enstitü	: İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Psikoloji Anabilim Dalı
Tezin Türü	: Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	: 15.06.2022
Tezin Sayfa Sayısı	: 87
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Yasin Genç
Dizin Terimleri	: 18-25 Yaş Genç Erişkin, Madde, Ebeveyn Tutumları, Bağımlılık
Türkçe Özet	: Bu araştırmada madde bağımlılığının oluşmasında ebeveyn tutumlarının rolü ele alınmıştır. Çocuğun ileriki sosyal hayatında yetkinliğini etkileyen en önemli etken çocuğun kendisine rol model aldığı ebeveynlerinin tutumu ve onlarla kurduğu iletişim biçimidir. Alan yazına bakıldığında ebeveyn tutumları ve madde bağımlılığı ile ilgili birçok bilimsel araştırmanın yapıldığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın 18-25 yaş arası genç bireylerin madde bağımlılığı ile algılanan ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını karşılaştırmayı amaçlaması açısından önem arz etmektedir.
Dağıtım Listesi	: 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne 2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Arzu Gül ERTAŞ

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Psikoloji Anabilim Dalı
Bağımlılık Psikolojisi Bilim Dalı

**18-25 YAŞ ARASI GENÇ ERİŞKİMLERİN MADDE
BAĞIMLILIĞI İLE ALGILANAN EBEVEYN
TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Arzu Gül ERTAŞ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Yasin GENÇ

İstanbul – 2022

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Arzu Gül ERTAŞ

.../.../2022

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arzu Gül Ertaş'ın "18-25 Yaş Arası Genç Erişkinlerin Madde Bağımlılığı ile Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Bağımlılık Psikolojisi bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan *Dr. Öğr. Üyesi Yasin GENÇ*
(Danışman)

İmza

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Esra SAVAŞ*

İmza

Üye *Dr. Öğr. Üyesi Necmettin AKSOY*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2022

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bağımlılığın bir türü olan madde bağımlılığının oluşmasında bir ya da daha fazla unsurdan söz edilebilir. Bu unsurlar; kişisel, çevresel ve ailesel olabilmektedir. Çocuğun ileriki sosyal hayatında yetkinliğini etkileyen en önemli etken çocuğun kendisine rol model aldığı ebeveynlerinin tutumu ve onlarla kurduğu iletişim biçimidir. Bu araştırmada madde bağımlılığının oluşmasında ebeveyn tutumlarının rolü ele alınmıştır. Bu araştırmanın amacı, 18-25 yaş aralığındaki genç erişkinlerin madde bağımlılığını tespit etmek ve bunun ebeveyn tutumları ile ilişkisini incelemektir.

Araştırmaya İstanbul'da yaşayan 283 erkek ve 117 kadın olmak üzere toplam kişi katılım sağlamıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla, Bağımlılık Profil İndeksi(BAPİ), Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ÇYTÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin istatistik analizinde IBM SPSS 26.0 paket program kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, madde kullanan kişilerin cinsiyet dağılımı %70,3'si, %29,7'si kadındır. Madde bağımlılığı ile anne baba tutumu arasındaki ilişki incelendiğinde sıkı denetimli/kontrol ebeveyn tutumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, kabul/ilgi tutumu ile istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: 18-25 yaş, Bağımlılık, Anne-Baba Tutumu, Madde Bağımlılığı

SUMMARY

One or more factors can be mentioned in the formation of substance addiction, which is a type of addiction. These elements are; can be personal, environmental or familial. The most important factor affecting the competence of the child in her future social life is the attitude of her parents, whom the child takes as a role model, and the way she communicates with them. In this study, the role of parental attitudes in the formation of substance addiction is discussed. The aim of this study is to determine the substance addiction of young adults between the ages of 18-25 and to examine its relationship with parental attitudes.

The aim of this study is to identify substance addiction in young adults between the ages of 18-25 and to examine its relationship with parental attitudes. A total of 400 people, 283 men and 117 women, living in Istanbul, participated in the research. Addiction Profile Index (API), Child Rearing Attitudes Scale (CRAS) and Personal Information Form were used to collect data in the study. IBM SPSS 26.0 package program was used in the statistical analysis of the data. According to the findings obtained from the research, the gender distribution of substance users, 70.3% are male, 29.7% are female. When the relationship between substance abuse and parental attitudes was examined, no relationship was found between strict/supervised parents, while a statistically significant and negative relationship was found in acceptance/caring parental attitudes.

Keywords: 18-25 Years Old, Dependence, Parental Attitude, Substance Abuse

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLOLAR LİSTESİ.....	V
KISALTMALAR	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Problemleri	3
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.3. Araştırmanın Hipotezi	3
1.4. Araştırmanın Amacı	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Araştırmanın Sayıltıları	4
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL BİLGİLER

2.1. Bağımlılık ve Madde Bağımlılığı Kavramı.....	6
2.2. Bağımlılık Yapan Maddeler	6
2.2.1. Opiyatlar	6
2.2.1.1. Morfin	7
2.2.1.2. Eroin.....	8
2.2.3. Uyarıcılar.....	8
2.2.3.1. Amfetamin.....	8
2.2.3.2. Kokain.....	9
2.2.3.3. Ecstasy.....	10
2.2.4. Esrar.....	11
2.2.5. Halüsinojenler.....	12
2.2.6. Uçucu Maddeler.....	13
2.2.7. Alkol.....	15

2.3. Bağımlılık Risk Faktörleri.....	16
2.4. Beyin ve Bağımlılık İlişkisi.....	17
2.5 Aile Kavramı.....	19
2.5.1. Ailenin İşlevselliği.....	20
2.5.2. Aile İçi İletişim.....	22
2.5.3. Ailede Çocuğun Değeri.....	23
2.6. Ebeveyn Tutumları.....	25
2.6.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu.....	26
2.6.2. Otoriter Ebeveyn Tutumu.....	27
2.6.3. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu.....	29
2.6.4 İhmalkar Ebeveyn Tutumu.....	31
2.6.5 Aşırı Hoşgörülü (İzin Verici) Ebeveyn Tutumu.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli	34
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	34
3.3 Veri Toplama Tekniği	34
3.4 Bağımlılık Profil İndeksi.....	34
3.5 Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği	34
3.6 Kişisel Bilgi Formu	35
3.7 Verilerin Analizi.....	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR.....	37
SONUÇ TARTIRŞMA VE ÖNERİLER.....	46
KAYNAKÇA	55

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı.....	37
Tablo 2. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?.....	38
Tablo 3. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile evdeki birey sayısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?.....	39
Tablo 4. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile evdeki birey sayısı arasında anlamlı bir fark var mıdır?	40
Tablo 5. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile anne-babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	40
Tablo 6. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile bireyin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	42
Tablo 7. 18-28 yaş arası genç erişkinlerde maddebağımlılığı ile ilgili ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	43
Tablo 8. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile sıkı denetim/ denetim kontrol arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	44
Tablo 9. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile yaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	45

KISALTMALAR

TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
GAMAB	: Gaziantep Üniversitesi Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları Birimi
BAPİ	: Bağımlılık Profil İndeksi
ÇYTÖ	: Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği
AMATEM	: Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi

ÖNSÖZ

Çocuğun karşılaşmış olduğu ilk sosyal çevresi ailesidir. Bu ilk sosyal çevre çocuğa vermiş olduğu tepkileriyle ve göstermiş olduğu davranışlarıyla onun bütün gelişim sürecini etkiler. Çünkü çocuk yaşamış olduğu sosyal çevreye göre davranışlarını şekillendirir. Bireyin gelecek yaşantılarına ve yaşam üslubuna önemli derecede yön veren özgüven duygusu, anne babanın çocuğa göstermiş olduğu tavır ve davranışlarla yakından ilişkilidir. Bu düşünceler doğrultusunda, bu çalışmada 18-25 yaş arası bireylerin madde bağımlılığı ile anne baba tutumlarının birbiri ile olan ilişkisi incelendi.

Bu araştırmanın belirlenmesi, planlanması, uygulanması ve yürütülmesi dahil tüm aşamalarında bilgi ve deneyimiyle desteğini benden esirgemeyen, bana yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Sayın Dr.Öğr. Üyesi Yasin GENÇ'e teşekkürü bir borç biliyor ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Bugünlere gelmemi sağlayan sadece tez çalışmam sürecinde değil hayatımın her aşamasında beni destekleyen, bana karşı sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi her zaman yanımda olan, hayatımın en değerli parçaları babam Cengiz ERTAŞ'a , annem Hanife ERTAŞ'a, ve kardeşim Eren ERTAŞ'a

Sevgilerini her zaman hissettiğim kuzenlerim, Rukiye ERTAŞ'a, Kaan ERTAŞ'a, Onur ERTAŞ'a ve Buse HOKKA'ya ve teyzem Aliye HOKKA'ya tüm kalbimle teşekkür ederim.

Son olarak daha sayamadığım ama her zaman yanımda olduklarını bildiğim tüm dostlarıma çok teşekkür ederim.

Arzu Gül ERTAŞ

İstanbul-2022

GİRİŞ

Bu araştırmanın amacı 18-25yaş arası bireylerin madde bağımlılığı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. İnsan, yaşamında pek çok dönemden geçmektedir. Bu yaşam dönemleri arasında birden fazla sorun ile karşı karşıya kalabilir. Bu problemlerin ortaya çıkışında ve çözümünde bireyin ailesi ile olan ilişkisi, ebeveynin tutum ve davranışları oldukça büyük bir öneme sahiptir. (Oğuz, 2019). Madde kullanmaya başlamada pek çok nokta olmakla birlikte aile bunlardan en önemlilerinden biridir. Ebeveyn davranışlarının tutarsız olması, aile içi şiddet, ihmal gibi durumlar birey için risk oluşturmaktadır (Karataş, 2020) Bireyin dünyaya geldiği, büyüüp geliştiği ortam, temasta olduğu kişiler, yaşadığı tecrübeler gelişimini doğrudan etkilemektedir. Olumsuz deneyimler bireyin riskli davranışlarda bulunmasına neden olabilmektedir. Çocuğun anne ve babası ile kurduğu ilişki, aile yapısından, ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişkiden ve sergiledikleri tutumdan etkilenmektedir (Ezer, 2010). Anne ve babanın tutumu, bireyin sosyal yaşantısının oluşmasında önemli bir rol oynar. Ebeveynin çocuğuyla çatışma halinde olması madde kullanımının başlamasında önemli bir etkidir (Ögel, 2010). Çocuğun gelişme evresinde, anne-babanın gösterdiği tutum olumlu sonuçlar doğurabileceği gibi olumsuz sonuçlarda ortaya çıkarabilmektedir. Çocuk, anne ve babasının kendine göstermiş olduğu tutumu içselleştirerek belirli bir düşünce sistemi geliştirir. Geliştirdiği bu düşünce yapısıyla birlikte okul ve sosyal yaşantısını oluşturur. Bireyin ilk sosyal etkileşimi ailesi ile olmaktadır bu sebeple anne ve babanın sergilediği tutum çocuğun yetişkinlikte davranışlarının şekillenmesinde temel noktadır. Anne-babanın çocuklarına göstermiş olduğu olumlu davranışlar, çocuğun gelişiminde ihtiyaç duyduğu noktaları tamamlamaktadır. Bununla birlikte, anne ve babanın göstermiş olduğu negatif davranışlar, iyi iletişim ortamının ve birlikteliğin yakalanamaması sağlıksız bireylerin yetişmesine yol açmaktadır. (Dokuzlu, 2016). Madde kullanımında, ailenin sağlıklı özellikler sergilemesi koruyucu bir faktördür. Sağlıklı özellikler sergilenen aile ortamında, aile fertleri iyi bir iletişim kurmakta, sorun ve problemleri paylaşarak etkili çözüm arayışı içinde olmaktadır. Ancak sevginin doğrudan paylaşılmadığı, ebeveynin kontrolsüz ve tutarsız davrandığı sağlıksız aile ortamında çocuk, daha fazla oranda madde kullanmaya meyillidir (Karataş, 2020).

Anne, baba ve çocuk arasında kurulan ilişki, bireyin yaşamını belirgin düzeyde etkiler. Anne ve babanın yaklaşımı çocuğun riskli davranışlara yönelmesinde etken bir

rol oynamaktadır. Örneğin; çocuğuyla sürekli çatışma halinde olan ebeveynler, çocuklarının madde kullanma riskini de artırmaktadır. Bu çatışmalar esnasında olumlu duygulardan çok olumsuz duyguların ifade edilmesi, anne-baba ve çocuğun sağlam bir bağ kuramaması da madde kullanımı ile ilişkilendirilmektedir (Ögel,2018). İnsan, sevgi, saygı, değer gibi ihtiyaçları ilk olarak anne ve babasından karşılar. Bu ihtiyaçların giderilmesiyle birey yeteneklerinin farkında olur ve kendini geliştirir. Anne ve baba tarafından ihtiyaçların karşılanmaması durumunda, birey bunu aile dışında, başka nesnelere ara. Böylece doyumunu sağlamak için madde ile buluşabilmektedir. Anne ve babanın, maddeye yönelik bakışı ve davranışları, çocuğun madde ile ilişkisini etkilemektedir. Denetimden yoksun ve tutarsız anne-babanın varlığı bireyin maddeyi denemesinde ve devam ettirmesinde risk oluşturmaktadır. Örneğin alkol tüketen anne-babanın çocuğu onları model alabilir ve bu maddeyi deneyebilir. Bu noktada, olumsuz ebeveyn tutumuna, yetersiz denetim ve kontrolsüzlük eklenirse, çocuğun denemesiyle başlayan bu durum, bağımlılığa kadar gidebilir(Taylan, 2013). Aile içinde sağlıklı bir iletişimin kurulamaması, sevginin yeterince gösterilmemesi, boşanma, sıkıcı ve otoriter bir yaklaşım, çocuğun anne ve babadan uzaklaşmasına yol açar. Böylece anne-baba ve çocuk arasında olumsuz bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Tüm bu olumsuzlukların üzerine ebeveynler, problemlerle nasıl başa çıkacağını, kimden nasıl destek alacağını bilememekte ve çözüm yolu olarak başvurdukları nokta dayak olmaktadır. Dayak ise sorunları daha da büyük bir hale getirerek durumu çözümsüz bırakmaktadır (Başkurt, 2012).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Problemleri

18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

1 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile bireyin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile anne-babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile kabul/ilgi ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile sıkı denetim/kontrol ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Hipotezi

1 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile bireyin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile anne-babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile kabul/ilgi ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5 – 18-25 yaş arası genç erişkinlerin madde bağımlılığı ile sıkı denetim/kontrol ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada amaç, ilgisiz anne-baba tutumunun madde bağımlılığını olumsuz yönde etkilediği hipotezinden yola çıkarak, 18-25 yaş arası bireylerde madde bağımlılık oranlarını saptamayı ve anne-baba tutumlarının madde kullanımı üzerine olan etkilerini incelemektir. Ayrıca araştırma dahilinde, bireylerin madde bağımlılık düzeyleri; cinsiyet, bireyin eğitim durumu, anne-babanın eğitim durumu değişkenleri ile arasındaki muhtemel ilişkiler de incelenmektedir.

Bu kapsamda araştırmanın alanda bu eksiği kapatacağı ve diğer araştırmalara kaynak oluşturacağı düşünülmüştür. Çalışmanın sonuçları uygun müdahale yöntemleri geliştirme noktasında katkı sunabilir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Madde bağımlılığı ile anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi neticesinde eğitimcilere, ebeveynlere ve araştırmacılara belirli katkılar sunulması beklenmektedir. Araştırma, ele alınan çocuk yetiştirme tutumları ve madde bağımlılığı konularında gelecekte yapılacak olan çalışmalara yol gösterebilir. Madde bağımlılığını tespit ve önleme konusunda gelecekte yapılacak çalışmalarda kullanılmak üzere çocuk ve ergenlerin madde bağımlılığını tetikleyen ve etkileyen faktörler hakkında bilgi sahibi olabileceği bir araştırma niteliği taşıyacaktır. Çocuklarının gelecekte madde bağımlılığı problemini yaşamamasını istemeyen veya çocuklarını bu sorundan kurtarmak isteyen anne-baba için çocuk yetiştirme tutumların açısından yol gösterici olması beklenmektedir. Beklenen muhtemel bu katkılar araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

1.6. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada;

- 1- Örneklem grubunun gerekli evreni temsil ettiği,
- 2- Kişilerin sorulan sorulara içten ve dürüstçe cevap verdikleri,
- 3- Araştırmanın ölçeklerinin (Bağımlılık Profil İndeksi ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği) ilgili değişkenleri geçerli ve güvenilir ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

1 - Bu araştırmanın evreni İstanbul ilinde yaşayan 18-25 yaş arası genç erişkinler ile sınırlıdır.

2 - Bu araştırmanın evreni 400 kişi ile sınırlıdır.

3 – Araştırmada kullanılan ölçekler; Kişisel Bilgi Formu, Bağımlılık Profil İndeksi ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GENEL BİLGİLER

2.1. Bağımlılık ve Madde Bağımlılığı Kavramı

Bağımlılık yapan maddelerin tarihi insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. İnsanlar maddeleri, keyif verici etkilerinin yanı sıra hastalıkları iyileştirmek amacıyla da kullanmıştır. Ancak ne amaçla kullanılırsa kullanılsın kişinin yaşamını tehdit eden, sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkiler ortaya çıkaran bir halk sağlığı problemidir (Ünal,2020). Madde bağımlılığının literatürde pek çok tanımı vardır. Bağımlılığın tanımını yaparken tek bir etkenden söz etmek oldukça güçtür ancak genel olarak bir tanım yapmak gerekirse bağımlılık, genetik, psikolojik veya çevresel etkenlerden meydana gelen uygun ortam oluşturulduğunda tedaviye yanıt verebilen bir beyin hastalığıdır (Soykut, 2008).

Bağımlılığın yoksunluk, tolerans, başarısız bırakma girişimleri, zarar görmesine rağmen madde kullanımına devam etme, zamanının çoğunu maddeye ayırma, madde kullanımını kontrol edememe ve yoğun bir madde kullanma isteği gibi pek çok bileşeni vardır (Ögel, 2018).

Bağımlı birey, ilk olarak maddeye küçük dozlarla başlayıp, istediği etkiye ulaşmak için dozu sürekli olarak arttırmak durumunda kalır, bu doz artışı kişinin aile, arkadaş, iş yaşamına zarar verse kullanmaya devam eder. Birey yeteri kadar madde alamadığında ya da maddeyi bıraktığında bir dizi olumsuz belirtiler ortaya çıkar. Kişi, bu sıkıntı haline son vermek için bağımlılık yapıcı maddeyi tekrar alma ihtiyacı duyabilmektedir (Konus, 2019).

2.2. Bağımlılık Yapan Maddeler

2.2.1. Opiyatlar

Afyon haşhaşından elde edilen maddeler arasında afyon sakızı, kodein, morfin, eroin, metadon gibi maddeler yer almaktadır. Bir diğer deyişle afyona opium denilmektedir. Afyon ve türevlerine "opioide" adı verilmektedir. Latince Papaver Somniferium olarak adlandırılan bitkiden afyon elde edilir ve buna halk arasında kelle adı verilir. Olgunlaşmamış haşhaşın çizilmesiyle beyaz bir madde elde edilir ve bu madde hava ile temas ettikçe koyu kahverengine döner. Bu maddeye afyon sakızı adı

verilir. (Ögel, 2018). Haşhaştan 20 çeşit alkaloid elde edilir ve morfin, kodein, tebain en önemlileri arasındadır. Yarı sentetik olan eroin ise dünyada sıklıkla kullanılan opiyattır (Alaca,2018). Bir haşhaş kapsülünde yaklaşık olarak 20 ile 50 mg arasında afyon olduğu belirlenmiştir ve bu doğrultuda 1 kilo afyon üretebilmek için 20000 kapsüle ihtiyaç olduğu hesaplanmıştır. Afyon etkinliği açısından daha zayıf olduğu bilirse de morfinle benzer etkiler göstermektedir(Gezer, 2015).

Opiyatlar, uzun yıllar boyunca en korkulan fiziksel ve zihinsel hasarı büyük olan maddelerdi. Opiyat maddeler arasında olan eroin ise fiziksel olarak zarar verme ve bağımlılık yapma potansiyeli açısından en kötü maddeler arasında ilk sıralarda yerini korumaktadır (Morrison, 2017).

2.2.1.1.Morfin

Morfin, Alman kimyacı F.W.A Sertüner tarafından 1806 yılında afyondan elde edilmiştir. Bir kimyasal yardımıyla afyondan morfini ayırtmış ve deneyleri sonucunda elde ettiği maddenin uykuya yol açtığını keşfetmiş ve yunan mitolojisindeki uyku tanrısı olan Morheus'dan esinlenerek maddeye morfin demiştir. Eroin gibi yarı sentetik opiyatlar morfinden elde edilmektedir (Gezer, 2015). Saf morfin beyaz renkli olmakla beraber içerdiği kimyasallardan dolayı koyu kahverengiye kadar birçok rengi mevcuttur. Kokusu bulunmayan morfinin tadı ise acıdır. Kristal, tebeşir tozu, kireç görünümünde olabileceği gibi tablet formunda da görülmektedir(Coşar, 2011). Morfinin en güçlü etkisinin analjezi olduğu bilinmektedir bu da endişe, kaygı gibi durumları ortadan kaldırır, öfori olarak adlandırılan taşkınlık ve neşe haline yol açar. Solunum, dolaşım ve sindirim sistemi üzerinde pek çok olumsuz etki ortaya çıkarır(Gezer, 2015). Zihinsel işlevlerde, dikkati sürdürmede ve konsantrasyon becerisinde yavaşlamaya yol açar. Motor davranışlarda azalmaya, hareket etmeye yönelik işlerde isteksizlik ve yaşadığı ortama karşı ilgisizliğe neden olmaktadır. En önemli olumsuz deneyimi ise solunumu deprese etmesidir (Tapkan, 2020).

Enjeksiyonla vücuda alınan morfin, 20. Dakikada etkisini göstermeye başlar ve 45 ile 90 dakika arasında en yüksek etkiye ulaşır, ulaşılan bu etki yaklaşık 4 ile 6 saat devam etmektedir. Madde doğrudan damar yoluna (intravenöz) verildiğinde ise etki 1-2 dakika içerisinde başlar, 10-20 dakika içerisinde de en yükseğe ulaşır, kısa sürede sona erer (Jafarova, 2014).

2.2.1.2. Eroin

Asıl adı heroin olan ama yaygın olarak eroin denilen madde, morfinin yarı sentetik bir formudur. Eroin, baz morfinin çeşitli kimyasal işlemlerden geçirilmesiyle elde edilmiştir. Kokusuz ve acı olan bu madde, kristal ya da toz olarak görülebilmekle birlikte kapsül ve tablet şeklini de alabilmektedir (Okutan, 2013). Eroin, 1899 yılında Bayer fabrikasında çalışan kimyager tarafından elde edilmiştir. Eroin beyaz renkten kahverengiye pek çok farklı tonlarda olabilmektedir. Kimyasal maddelerin eklenmesiyle renginde de değişiklikler meydana geldiği görülmüştür. Sokak jargonunda Eyc, beyaz, peynir gibi adları vardır. Eroin, genel olarak içeriği hafifletilmiş olarak piyasada bulunur ve özellikle de şeker, glikoz, süt şekeri gibi maddelerle içeriği bozulmaktadır (Ögel,2018). Eroinle ilgili olarak ilk başlarda morfin bağımlılığının tedavisinde kullanılabilir görüşü öne sürülmüştü fakat bu görüş eroinin daha fazla bağımlılığa yol açmasına neden olmuştur. Eroin etki açısından morfinle benzer olmakla beraber, morfinden 2.5 kat daha etkilidir. Eroinde tolerans çok hızlı gelişir ve bağımlılık yapma potansiyeli morfinden çok daha güçlüdür. Eroin kullanımının ardından kısa süre içinde etkileri ortaya çıkar ve hemen hemen 4 ile 6 saat arasında devam eder. Etki süresi bakımından, gün içerisinde 2-3 kez kullanılır. Madde kullanımının beraberinde, sıcaklık, kol ve bacaklarda ağırlık hissi, yüzde kızarıklık meydana gelir (Koparal, 2017).

Eroin farklı pek çok yolla alınabilir. Sigara biçiminde içilmesi koreks olarak, alüminyum folyo kullanarak buhar soluma yöntemine kaydırma, buruna çekilmesine snuff, enjektör ile kullanımına ise shot adı verilmektedir. Genel olarak başlangıç kullanım şekli burun ya da sigara biçimindedir daha sonra damara enjeksiyon yöntemi ile devam etmektedir(Ögel, 2018). Eroin başlangıçta kaygıyı ve huzursuzluğu azaltarak, kişinin hoşnutluk duyduğu ve iyi hissettiği bir etki yaratır. Aslında gerçek olmayan bu durum bir süre sonra yerini uyuşukluğa bırakır. Hareketlerde, konuşmada, kalp hızında yavaşlama görülür. Dikkat ve bellek gibi zihinsel süreçlerde azalma görülür. Bir düşüncüyü devam ettirmek kişi için oldukça güç hale gelir (Şipka, 2016).

2.2.3. Uyarıcılar

2.2.3.1. Amfetamin

Amfetamin, kullanımı yasalarla sınırlandırılmış olan merkezi sinir sistemini uyaran yarı sentetik bir maddedir. Hem uyarılabilirliği artırması hem de coşkuyu

arttırarak kişinin iyi hissetmesini sağlaması sebebiyle günümüzde en sık kullanılan maddeler arasındadır. Captagon ve Ecstasy olarak bilinen tablet şekli en sık karşılaşılan tipidir. Amfetaminler, kişinin yorgunluğunu, uykusuzluğunu, açlığını baskılayan ilaçlardır. Bu gibi etkilerinden dolayı obezite, hiperaktivite, narkolepsi gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmıştır (Yedekçi & Onur, 2010). Ağız ve enjeksiyon yoluyla alınabilen amfetaminler, ilk olarak kaygının azalmasına, dikkatte ve enerjide bir artışa neden olmaktadır. Bahsedilen bu etkilerini, dopamin ve noradrenalin olarak bilinen nörotransmitterlerin salınımını artırarak oluşturur. Amfetaminlerin uzun zaman kullanımında bağımlılık ve tolerans ortaya çıkmaktadır. Maddenin alınmadığı zamanlarda yorgunluk, halsizlik, dikkati sürdürmemeye, uykusuzluk gibi yoksunluk belirtileri görülmektedir. Depresyonda bir başka yoksunluk belirtisidir ve ortaya çıkan depresyonun ağır olması nedeniyle kişinin intihar girişiminde bulunması yüksektir. Ayrıca amfetamin intoksikasyonunda, kişide sinirliliğin, uykusuzluğun, saldırganlığın yanı sıra görsel, işitsel halüsinasyonlar ve psikoz durumu oluşabilmektedir (Okutan, 2013). Amfetamin türü maddeler sentetik olmaları nedeniyle, kokain veya haşhaş gibi bir coğrafya gerektirmeksizin üretilebilmektedir. Ulaşımı kolay olan bu madde suistimale oldukça açıktır. Kilo problemi yaşayan kişiler, akademik kaygısı olan öğrenciler, yöneticiler ya da atletler performanslarını iyileştirmek amacıyla bu maddeye sıklıkla başvururlar. Amfetamin çoğunlukla oral yolla alınmakta ancak içerek yada enjeksiyon yardımı ile de kullanılmaktadır. Yüksek doz kullanımında komaya veya ölüme rastlanabilmektedir(Tektaşsoy, 2019).

2.2.3.2. Kokain

Kokain etkilerini merkezi sinir sistemi üzerinden oluşturan bir alkaloiddir. Coğrafyası Güney Amerika'nın And dağlarıdır ve burada yetişen koka bitkisinin yapraklarından elde edilen bir maddedir. Kokain, beyaz renkte olup ince toz formundadır. Santral sinir sistemi üzerinde oldukça fazla uyarıcı etkiye sahiptir. Bu etki sebebiyle güçlü bir bağımlılık yaratır. Kokain kullanıldıktan kısa süre içerisinde etkileri görülmeye başlar ve yaklaşık olarak 30-60 dakika sonra kaybolur. Kokain de psikolojik bağımlılık tek bir kullanımda dahi ortaya çıkabilmekte, düzenli kullanımda ise fizyolojik bağımlılık ortaya çıkmaktadır (Çetin, 2013).

Kokain, kişinin iyi hissetmesine hoşnutluk duymasına, güvende olduğu ve güçlü hissettiği bir duygu yaratır. Yaşattığı bu hislerden dolayı madde zamanla daha çok alınır. Bu da kişinin gergin, sıkıntılı, öfkeli olmasına yol açar. Yüksek dozlarda kokain

alınmasına bağlı olarak solunum ya da kalp problemleri ortaya çıkabilmektedir (Tektaşsoy, 2019).

Kokain genel olarak burun yoluyla çekilmektedir. Buna ek olarak, diş etine sürülerek ya da tütüne sarılarak da kullanılmaktadır. Enjeksiyon yardımıyla deri altından ya da damardan alınabilmektedir (oşar, 2011). Kokainin kullanımına bağlı olarak çeşitli etkiler ortaya çıkmaktadır. İlk olarak öfori duygusu orta çıkmakla beraber çevreye karşı ilgili olma, güvende ve yetenekli olma düşüncesinde artış, uyanıklık oluşturur. Kullanılan miktara göre çok daha ciddi belirtiler görülebilir. Kalp ve beyin damarlarında tıkanmalar , kalp atımında dengesizlik, vücut ısısında artma ya da azalma, terleme, titreme gibi belirtiler de görülebilmektedir (şatır, Kalyoncu ve Pektaş, 2000). Kullanıma bağlı olarak psikoz tabloları gelişebilir. Bu esnada kişide hezeyanlar ve halüsinasyonlar ortaya çıkabilir. Kişi derilerinin altında bir şey geziyormuş hissine kapılıp kendine zarar verebilir. Bunun yanı sıra kokain kullanan kişiler saldırgan davranışlarından dolayı çevresi içinde bir risk oluştururlar (Okutan, 2013).

Kokainin yoksunluk belirtileri arasında çökkünlük, kaygı, sinirlilik, uykusuzluk ya da çok uyuma hali, uyuduğunda kabuslar görme, güçsüz hissetme vardır. Belirtiler yaklaşık 18 saat sürmekte, yoğun kullanıldığında ise bu süre 1 hafta olmaktadır. Yoksunluğun en yoğun hissedildiği 2 ile 4 gün arasında intihar girişimleri olabilmektedir (Coşar, 2011).

2.2.3.3. Ecstasy

MDMA olarak adlandırılan ecstasy, en sık kullanılan amfetamin kökenli sentetik uyarıcıdır. İlk kullanımı 1912 yılında, böceklerin sokmasıyla ortaya çıkan uyku halinin tedavisi amacıylaadır. Fakat zamanla bağımlılık yaptığı anlaşılmış ve 1985 yılında Hollanda'da uyuşturucu türü olarak raporlara geçirilmiştir(Yılmaz, 2019). Ecstasy, santral sinir sistemi üzerinde uyarıcı bir etki oluşturan maddedir. Piyasada, sıvı, tablet veya kapsül formunda satışa sunulmaktadır. Ecstasy'nin üretim aşamasında içerisine farklı kimyasallar karıştırılarak üretilir. Eklenen bu kimyasallar beklenenden farklı etkiler ortaya çıkarabilmektedir. Çoğunlukla gece kulüplerinde alkolle birlikte kullanılan ecstasynin sonuçları çok ağır olmaktadır(Bal, 2019).Ecstasynin içeriğinde herhangi bir doğal madde bulunmaz, bütünüyle sentetik olarak üretilir. Kimyasal maddesi MDMA olan ecstasynin, tek bir tabletinin kullanımı ölümlle sonuçlanabilmektedir. Vücuda girmesiyle birlikte 20 dakika içerisinde etkiler ortaya

çıkarmak ve yaklaşık olarak 4 ile 6 saat sürer (Bozkurt, 2019). Ecstasy etkileri bakımından hem amfetamin türevi maddelerle hem de halüsinojenik maddelerle benzerlik göstermektedir. Genel kullanımı oral yolla olmakla beraber, enjeksiyon yardımı ile damardan ya da burundan çekilerek alınmaktadır (Kalkan, 2019).

Ecstasynin etkileri farklı durumlara göre şekillenir. Madde alındıktan 48 saat içerisinde vücuttan atılır. Ecstasy aynı zamanda empati duygusunu artıran yakınlık hissini ortaya çıkaran bir madde olarak da bilinmektedir. Çoğunlukla görsel ve işitsel varsanılar ortaya çıkarmakla beraber bu durum kişinin ortamına ve ruhsal durumuna göre değişiklikler göstermektedir (Uyuşturucu İnfö, t.y). Ecstasy, kullanımıyla birlikte enerjide artışa, hareketliliğe, karşı cinse yakınlık duymaya, uykuya ihtiyacının ortadan kaldırılmasına, terleme gibi etkileri ortaya çıkarır. Açlık ve susuzluğu bastırır dolayısıyla hızlı sıvı kaybına, böbrek, kalp, karaciğer gibi hastalıklara sebebiyet verdiği bilinmektedir (Konur, 2018).

Ecstasy kullananlarda, diğerlerine oranla daha fazla kaygı ve depresyon gibi rahatsızlıklar görülür. Aynı zamanda bir çok araştırma, obsesif davranışlar, paranoya, saldırganlık gibi durumların sıklıkla yaşandığını gözlemlenmiştir (Uyuşturucu İnfö, t.y).

2.2.4. Esrar

Esrar, doğada varolan cannabis bitkisinden elde edilen bir maddedir. Bitkinin kurutulmasıyla toz haline gelen cannabisin en yaygın kullanım şekli sigara biçiminde sarılarak içilmesidir. İçeriğinde bulunan Tetrahydrocannabinol aktif maddesi, kişinin düşüncelerine, hafızasına, kontrasyon ve zamanı algılamasında farklılıklar oluşturmaktadır(Yılmaz, 2019). Geçmişe baktığımızda, esrarın farklı kullanım alanlarına rastlanmaktadır. Bunlar kutlama, tıbbi ve ağrı kesici olarak karşımıza çıkmaktadır (Kocaoğlu, 2018).

Esrarın sigara biçiminde kullanımı yaygın olsa da kova olarak adlandırılan buharın içe çekilmesi, ağız yoluyla alınması veya çay gibi şekillerde kullanılması da görülmektedir(Tunçay, 2020). Sigara biçiminde kullanımı etki açısından daha kuvvetli olduğu için enjeksiyonla kullanımı tercih edilmemektedir (Sürücü, 2019).

Farklı kullanım şekilleri olan esrarın sigara formunda içilmesiyle etkisini 2 ile 4 saat arasında göstermektedir. Kullanım sonrası ortaya çıkan nesnelere daha parlak

görünmesi, yaratıcılığı arttırması sebebiyle belli bir süre sanatçılar tarafından sıklıkla tercih edilmiştir(Yılmaz, 2019).

Esrarın kullanılmasıyla birlikte etkisi hemen ortaya çıkar ve kişide rahatlık, gevşeme, haz duygusu meydana gelir. Esrar kullanım şekline, kalitesine bağlı olarak görsel işitsel halüsinasyonlara, öforinin artmasına neden olur. Uzun süreli kullanımlarda ise öğrenme, algı, dikkat, hafıza gibi bilişsel süreçlerin bozulmasına yol açar (Kocaoğlu, 2018).

Esrarın kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan bir başka deneyim ise kişinin flashback olarak adlandırılan geriye dönüş yaşamasıdır. Kişi bu deneyimde, geçmişini tekrar deneyimler ve olumsuz duygular yeniden ortaya çıkar (Tosun, 2020).

Esrar yasadışı olarak tanımlanan ve kullanımına sıklıkla rastlanılan bir maddedir. Ot parçaları veya kahverengi olarak, baskılanmış formlar halinde satışa sunulmaktadır. Maddeyi kullananlar arasın joint, ot ya da marihuana olarak adlandırılır. Kullanımıyla birlikte gevşeme, konuşkanlık, müzik ve renk algısında artış gözlemlenmektedir. Uzun süreli kullanımlarda kuşkuculuğun yanısıra psikoz tabloları da gelişebilmektedir. Esrarın yağ dokusunda depolanmasıyla, etken maddesinin yarısı kullanımından yaklaşık bir hafta sonra vücutta bedende bulunmaktadır (Batem34, t.y).

2.2.5. Halüsinojenler

Halüsinojenlerin geçmişi çok eskiye dayanmaktadır. Farklı kültürlerde dinsel ve mistik törenlerde kullanılmıştır. Hinduların kutsal kitabı olan Rig Vera'da kutsal madde olarak geçmekte yine Meksikalı Kızılderililer törenlerinde halüsinojenik madde olan psilosibini kullanmışlardır. LSD ise Sandoz laborotuarlarında İsviçreli kimyacı Albert Hoffman tarafından 1938 yılında keşfedilmiştir ve 1947 yılında satışa sunulmuştur. Zamanla kullanımı artmış ve 1960'larda en üst seviyeye gelmiştir. Kullanımın artmasıyla pek çok olumsuz sonuçları raporlanmış ve halk sağlığını tehdit ettiği gerekçesiyle ABD'de yasaklanmıştır. LSD'nin hiçbir tıbbi kullanımı söz konusu olmamakla birlikte kötüye kullanımı yüksek olan bir maddedir (Ögel, 2018).Halüsinojenler doğa var olan ya da sentetik olarak üretilen, bilinç üzerinde, algılamada, düşüncede bozulmalara yol açan, psikotik deneyimler ortaya çıkaran maddelerdir. Halüsinasyonlar daha çok görsel ve işitsel olarak meydana gelir. Bu maddeler yüksek dozlarda kullanıldığında, kişide sinestezi ortaya çıkarabilir. Sinestezi

ise, bir duygu uyarıldığında başka bir algının oluşmasıdır yani kişi renkleri işitebilmekte, sesleri görebilmektedir (Tosun, 2020).

Halüsinojenler arasında psilocybin, mescaline, harmine gibi maddeler yer almaktadır ancak en bilinen ve en çok kullanılan madde LSD'lerdir. LSD'nin kokusu ve rengi olmamakla birlikte hafif bir acı tadı vardır. Birçok kullanım yolu vardır. Bunlar yenerek, emilerek ya da sigara biçiminde vücuda alınırlar (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

LSD kişinin gerçeği değerlendirmesinde bozulmalar meydana getirerek, gerçekte var olmayan nesnelere görmesine ya da sesleri işitmesine yol açmaktadır. LSD etkisini serotonerjik sistem üzerinden göstermekte ve serotonin olarak adlandırılan nörotransmitterin artmasına neden olmaktadır. Kullananlar arasında asit, likit, şef şahin, şeker topağı, cennet mavisi gibi isimlerle anılmaktadır (Ögel, t.y).

LSD alındıktan 30- 60 dakika içinde etkilerini göstermeye başlar ve yaklaşık 12 saat kadar devam eder. Kalp basıncında ve atışında artmaya, iştahta azalmaya, vücut ısısının yükselmesi gibi etkiler ortaya çıkarmaktadır (Varlık, 2019).

Hipertansiyon, gözbebeklerinin genişlemesi, ağız kuruluğu, uyuşukluk diğer fiziksel etkileri arasındadır. LSD'nin kullanılmasıyla depresyon ve şizofrenik bozukluklar meydana gelebilir (Milli eğitim Bakanlığı, 2012). Yine de bu maddelerin nasıl etki göstereceği kullanan bireyin, o esnadaki ruh haline göre değişiklikler gösterebilmektedir. Etkileri güzel hayallerden kabuslara kadar farklı şekillere bürünebilir. Kişinin kendini ve çevresini algılaması değişebilir. Renkler daha canlı, nesnelere daha keskin görünür, müzik daha derinden algılanır (Ögel, t.y).

LSD, Soğuk Savaş döneminde ABD ve pek çok Avrupa ülkesinde karşı taraftakilerin beynini yıkamak bu yöntemle sınırları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Günümüze bakıldığında da casusluk olaylarında bu maddelerin kullanıldığına dair örnekler bulunmaktadır. Ancak LSD gibi maddeler bilinç düzeyinde algılamada bozulmalara yol açtığı için bu amaçlarla elde edilen bilgilerin de doğruluğu tartışmalıdır (Uzbay, t.y).

2.2.6. Uçucu Maddeler

Uçucu maddeler denildiğinde ilk karşımıza çıkanlar; yapıştırıcılar, tinerler ve benzin gibi maddelerdir. Bunlara ek olarak çakmak gazı, çeşitli alanlarda kullanılan çamaşır suyu, spreyler ya da boya incelticiler uçucu maddeler sınıflamasında yer

almaktadır. Uçucu maddeler maddeyi kullananların, kullanım şekillerine göre kısa veya uzun dönem olarak etkisini göstermektedir. Bu maddelerin genel kullanım şekilleri şöyledir; yapıştırıcılar torbadan çekilerek, tiner bir bez parçasının üzerine dökülüp koklanarak içe çekilir, çakmak gazı ise hem torbadan hem de direkt koklanarak kullanılmaktadır (Kaya Dinçer, t.y).

Geçmişe bakıldığında, 20. Yüzyılın başlarında sık kullanımına rastlanmaya başlanmıştır. ABD ilk uçucu madde bağımlılığını 1940'larda raporlamıştır. Uçucu madde kullanımına ergenlerde daha sık rastlanmakta ve maddeler çeşitlilik göstermekle birlikte tüm dünyada kullanımı yoğundur(Boztaş ve Arısoy, 2010). Uçucu maddelerin hangi çeşidi olursa olsun kullanıldığında benzer etkiler ortaya çıkarır. Maddenin kullanılmasından hemen sonra rahatlama ortaya çıkar ve saniyeler içinde sona erer. Kısa dönem etkileri arasında baş dönmesi, öksürük, yüz bölgesinde kızarıklıklar, beden ısısında artma, kusma gibi durumlar vardır. Aynı zamanda davranışları kontrol edememe, dengeyi sağlayamama, konuşmada belirgin bozukluklar da gözlemlenir. Bu maddelerin bir diğer etkisi ise kişi kullandığında kendine aşırı derecede güven duyar bu güven duygusu riskli davranışlara, kazalara ve şiddete neden olur. Uzun süreli kullanımlarda psikotik tablo gözlemlenebilir. Kalp ve dolaşım sistemlerinde, sindirim, solunum sistemlerinde ciddi rahatsızlıklar meydana çıkarmaktadır. Öğrenme ve hafıza bozukluklarının yanı sıra hareket bozuklukları, felç ve beyinde küçülme gibi nörolojik hasarlar ortaya çıkarabilmektedir(Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları EAH, 2018).

Sanayi devriminin meydana getirdiği endüstrileşmeyle, kent yapısının değişmesiyle beraber hayatımıza yeni bağımlılık türleri girmiştir. Bu sebeple, uçucu madde bağımlılığı diğer madde bağımlılıkları arasında yeni ve daha az bilinen bir durumdur. Teknoloji ve sanayideki gelişmeler doğrultusunda uçucu maddelerin kullanımı da yaygınlaşmıştır. Son zamanlarda özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bir problemi haline gelmiştir (Kaya ve Özcan, 1999).Uçucu maddeler hem hızlı etki göstermesinden hem de ucuz ve kolay temin edilebilir olması açısından kullanıcılar tarafından sıklıkla tercih edilir. Ancak bu maddeler çok ciddi yan etkilere sahiptir, ilk kullanımda bile ölümlerin raporlandığı bilinmektedir (Boztaş ve Arısoy, 2010). Uçucu maddelerin satışına yönelik düzenlemeler de bulunmaktadır. Satılan bu ürünlerin ağzının kapalı bir şekilde satışa sunulması ve satış yerinin uygun bir şekilde havalandırılması gerekmektedir. Çocuklara satışının hiçbir koşulda yapılmaması,

ürünlerin satıldığı yerde uyarı levhalarının bulundurulması yönetmelikler arasındadır (Zonguldak Halk Sağlığı Müdürlüğü, t.y).

2.2.7. Alkol

Madde kullanımının yüzyıllarca yıl öncesine dayandığı bilinmektedir. Alkolün kullanımı ile ilgili bilgiler İncil’de, Yunan ve Roma dönemi yazıtlarında geçmektedir. Alkol tüketiminin hastalık olarak kabul edilmesi ise 14. Yüzyıl itibariyle olmuştur. Tıp literatürüne ise 19. Yüzyılda alkolizm olarak girmiştir.(Cengisiz, 2013).

Tarih boyunca, alkol kullanımına yönelik çeşitli görüşler hakimdir. Eski Mısırlar, Yunanlar ve Yahudiler bir taraftan alkolü tıpta tedavi amaçlı kullanırken diğer taraftan alkolle ilgili olumsuz yorumlarda bulunmuşlar, kontrollü kaybettiren bir madde olarak gördüklerini dile getirmişler. Aynı zamanda alkol, ilk çağ dinlerinin kutsal bir simgesi olarak görülmüştür (Chasan, 2010).

Alkol bağımlılığı, tıpkı diğer bağımlılıklarda olduğu gibi iyileşme ve tekrarlama döngülerinden oluşan bir beyin hastalığıdır. Kişi bu noktada, kontrolünü yitirmiş bir şekilde, tasarladığından daha fazla miktarda alkol tüketmekte ve bu kullanım sonucunda günlük işlevselliğinde belirgin bozulmalar ortaya çıkmaktadır. Alkol bağımlılığı birdenbire oluşan bir hastalık değildir. Bağımlılığın oluşabilmesi için belirli bir zaman ihtiyaç vardır. Bu zamanın yılları bulması kişinin durumunu algılamasına ve yardım talebinde bulunmasını geciktirmektedir. (Yeşilay, 2020). Alkol bağımlılığının temel belirtileri arasında, kullanımı denetleyememe, alkol kullanımının diğer etkinliklerin yerine geçmesi, olumsuz çıktılara rağmen yoğun bir alkol kullanma isteği, başarısız bırakma girişimleri, günlük sorumlulukları yerine getiremememe, alkolün eski etkisini yitirme gibi maddeler sıralanmaktadır (Yeşilay, t.y). Bağımlılık yapan tüm maddelerde olduğu gibi, alkol bağımlılığında da tolerans gelişimi, aniden kesilmesi ya da yeteri kadar madde alınmadığında ortaya çıkan yoksunluk kişisel, fiziksel ve psikolojik problemlerin ortaya çıkması gibi üç temel özellik vardır. Alkol tüketen kişi, zamanla alkolün keyif verici etkileri sonucu alkol tüketimini artırır ve böylece alkole karşı kontrolünü kaybetmeye ve yoğun bir istek duymaya başlar. Alkolün özgüveni artırması, keyif vermesi, kişiyi problemlerinden uzaklaştırması sebebiyle tüketimi cazip kılmaktadır. Alkol kullanımına yeni başlayan bir kişi, kontrollü kullanacağını düşünür ancak zamanla bu düşünce bağımlılıkla sonuçlanmaktadır. Üstelik alkolün fiziksel ve ruhsal zarar verdiğini bilmesine rağmen tüketmeye devam etmektedir (Yücel, Doğan, Pamir, Erkuş, Keşir ve Zengin, 2020).

Alkol bağımlılığının, fiziksel ve psikolojik sağlamlık üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bağımlı kişinin sağlık problemleri yaşamasına, suça yönelmesine, aile yapısının dağılmasına ve kazalara karışmasına yol açabilmektedir. Bunca olumsuz sonucu olan alkol bağımlılığının, günümüzün en ciddi problemlerinden biri olduğu belirtilmekte ve son yıllarda alkol kullanımının önemli bir artış gösterdiği bildirilmiştir. Bu aşırı tüketim yalnızca bireye zarar vermemekte aynı zamanda toplum için de risk oluşturmaktadır. (Pul, 2021). İnsan yaşam boyu belli aşamalardan geçer. Her dönemin belli görev ve sorumlulukları vardır. İnsan bu sorumlulukları yerine getirerek sonraki aşamaya geçebilir. Özellikle ergenlik, bireyselliğin ön planda, akranların çok daha önemli olduğu ebeveynlerin etkisini yitirdiği kritik bir dönemdir. Bu sebeple ergenlik alkole başlama açısından da kritik bir dönem olarak kabul görmektedir. Aynı zamanda bu dönemde ergenin mantık, muhakeme, planlama, problem çözme, sosyal gelişiminden sorumlu beyin bölgelerinin hızla değiştiği görülmektedir (Yeşilay, t.y).

2.3. Bağımlılık Risk Faktörleri

Madde kötüye kullanımında ya da bağımlılığında tek bir etkenden söz etmek mümkün değildir. Bu noktada pek çok risk faktörü vardır. Kişi çevreye uyum sağlamak, maddenin etkisiyle olanları değiştirmek ve böylece rahatlamak amacıyla madde kullanmaktadır. Sosyal ilişkilerin düşük olması, problem çözme becerisinin yeterli olmaması, problemleri bir aile içinde yaşama, madde kullanımını toplumun kabul etmesi ve maddeye erişimin kolay olması madde kötüye kullanım ve bağımlılık açısından bir risk faktörüdür(Ögel, 1996). Bağımlılığın risk faktörleri değerlendirilirken bireyin hem genetik hem kişilik hem de sosyal özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin alkol bağımlılığında genetik faktörlerin önemli bir rol oynadığı, ebeveynleri alkolik olan çocukların alkolik olma ihtimali diğerlerine oranla 4-5 kat daha yüksek olduğu bilinmektedir. Erkeklerin psikoaktif ilaçlar dışında madde kullanımı, kızlara kıyasla daha fazladır. Aynı zamanda 15 yaşından önce madde kullanımı gerçekleştiğinde madde kötüye kullanım ve bağımlılık gelişme olasılığı da artmaktadır. Tüm bunlara bakıldığında yaş ve cinsiyet bireysel risk faktörleri arasında yerini almaktadır (Alikeşifoğlu ve Ercan, 2002). Eğitim ele alındığında ise sıklıkla üzerinde durulması gereken bir nokta olarak değerlendirilmektedir. Yapılan pek çok çalışmada, alkol ve madde bağımlılığı, hem bireyin anne ve babasının hem de bireyin eğitim seviyesi arasında ters bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır. Düşük

eğitim seviyesinin yanı sıra okul başarısının düşük olması ya da okulu terk etme, eğitim içerisindeki diğer risk faktörleri arasındadır. Okul başarısının kötü olması, en az bir madde deneyimleme açısından risk olduğu bildirilmiştir (Öztürk, Kırılıoğlu ve Kıracı, 2015).

Madde kullanımı ve aile arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Aile üyeleri arasında sağlıklı bir iletişiminin kurulmaması, toplumla ilişkisini belirleyen en önemli etken olan aile içinde çocuğun modelleyeceği bir kişinin olmaması, aile içinde madde kullanımı, boşanmış, parçalanmış ya da kalabalık aileler, ihmal ya da istismarın olması madde kullanımında risk teşkil etmektedir (ifi,2019). Aile içerisinde oluşturulamayan huzurlu bir ortam, sevgisizlik, anlaşılamama, şiddet içeren davranışlar, aile ortamı dışında büyüme, bireyin madde kullanımında etkilidir(şenocak, 2019). Arkadaş evresi madde kullanımında bir diğer önemli noktadır. Arkadaş grubuna dahil olma çabası, arkadaşların madde kullanıyor olması, akran baskısı ya da bireyin sosyal olarak gelişememesi, akranlarıyla ilişkinin olmaması da risk faktörleri arasındadır. Bazı gençlerin arkadaşlarından etkilenme oranı daha yüksektir. Bunlar genellikle aile ile çatışma halinde olan ve akranları tarafından dışlanmış ergenlerdir. Böylelikle bu gençler kuralları hiçe sayan grup içinde var olabilir ve o grup içindekiler tarafından kabul edilebilirler (Alikasıfoğlu ve Ercan, 2002).

2.4. Beyin ve Bağımlılık İlişkisi

İnsan beyni, tekrarlandığında zevk veren, hoşa giden olay ve davranışları kaydetmek ve tekrarlamak için dopamin adlı nörotransmitteri salgılayarak bu davranışları sağlamlaştırır. Beynin derinliklerinde yer alan akkumbes çekirdeğinin hoşa giden durumlarda uyarılmasıyla beyindeki dopamin miktarında bir artış meydana gelir. Diğer bir ifadeyle bu bölge beynin ödül merkezidir ve bu bölgeyi uyaran herhangi bir şey dopaminin salgılanmasına yol açar. Böylece organizma kendini önceki olduğundan daha iyi, daha mutlu hisseder(Canan, 2014). Bağımlılığın dopaminerjik sistem ile özel bir ilişkisi vardır. Alkolden, eroine bütün uyulurucu deneyimi, beyin ödül merkezinde yoğun bir dopamin salınımına neden olur. Hazzı alan akkumbes çekirdeği beyin çoğu bölgesine dopamin gönderir. Dopaminin ilk duraklarından biri beyin amigdala bölgesidir. Amigdala ise, duygulardan sorumludur ayrıca dopaminin beyin ödül merkezine iletiminden sorumludur. Dopaminin sonraki durağı, odaklanma dikkat ve planlama işlerinden sorumlu bölgesi prefrontal

kortekstir(Gürsu, 2018). Akkumbes çekirdeği daha sonra dopamini hipokampüse gönderir. Hipokampus ise amigdala yakın, anıların düzenlenmesinden sorumlu olan bir beyin bölgesidir. Kısaca, beynin ön üst kısmı dopamin salgılar ve bu kimyasal, hipokampus, amigdala, prefrontal korteks ve ödül merkezi gibi bölgelere ulaşır ve ortaya aşırı haz gibi durumlar çıkar. Örneğin amigdala yaşanan bu haz sonrasında hipokampüse “bu çok güzeldi, hoşuma gitti” uyarısını verir. Hipokampüste “bu hazı yaşatan etkenleri hatırlayayım ve yeniden bu durumu yaratalım” bildiriminde bulunur. Ancak dopaminin artması serotonin adı verilen ve doyma, tatmin olma hissinden sorumlu kimyasalın düşmesine neden olmaktadır. Zevk veren etken dopaminin artmasına neden olurken, serotonin miktarının azalmasına yol açar. Böylece tatmin olma, doyma duygusu yaşanmaz (Pelebot ve Johnson, 2004).

Bağımlılığın oluşmasında, dopaminerjik, serotinerjik ve noradrenerjik sistem dışında, adenezinerjik sistem, endojen opioid peptidler, glutamat, GABA gibi sistemlerde etkilidir. Nihayetinde bağımlılık beynimizin ödül merkezi, zevk alma bölgesi ile ilgilidir. Dopaminerjik sistem, isteği tetiklerden adrenalini gibi kimyasalların artmasına yol açar. Ödül sisteminin devreye girmesiyle organizma eyleme geçirilir ve haz mekanizmasının uyarılmasıyla bağımlılık ortaya çıkar (Cash ve diğ., 2012). Mezolimbik dopamin sistem olarak bilinen, zevk veren anıları kayıt altına alan bu devre, davranışlarımıza uygun şekli vermeyi öğretirken pek çok karar alırken bize yardımcı olur. Buradaki sisteme alkol, nikotin, amfetamin ve opiyat gibi bağımlılık yapan dört kimyasal da dahildir. Bu kimyasalların tümü, ödül sistemine bağlanarak mezolimbik sistemin canlanmasına böylece bağımlılık noktasında pekiştirici etkide bulunurlar(Eagleman, 2013).

Beyin işlevlerini ciddi bir şekilde etkileyen, hasarsız meydana getiren uyuşturucu maddeler, kimyasal uyarıcılar olup beynin bilgisi gönderme, alma ve işleme noktasına müdahale ederler. Esrara ve eroin gibi bazı maddeler doğal bir nörotransmitteri taklit ederek alıcıları yanıltır ve sinir hücrelerinin aktive olmasını sağlarlar(Turhan ve Nurmedov, 2014). Jodi ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada 18-25 yaş arası 40 kişinin beyin taraması yapılmış ve esrar, uyuşturucu kullanımı beynin haz ve motivasyonla ilgili kısmı olan nükleüs akkumbes'te yoğunluk ve şekil itibariyle de anormallikler olduğunu bulmuşlardır. Aynı zamanda beynin duygu, korku merkezi olan amigdala da benzer değişiklikler olduğu görülmüştür. Meier ve arkadaşlarının (2012), 1037 katılımcıyla yürüttükleri çalışmada, madde kullanan

kişileri bilişsel gelişimlerinde gerileme olduğu ve bu gerilemenin maddeyi bıraktıktan sonra bile devam ettiğini tespit etmişlerdir. Hurd ve meslektaşları (2013) ise esrar kullanımını bellekte kodlama, depolama ve düzenleme sistemine ciddi düzeyde zarar verdiğini bulgulamışlardır. Tüm bu bilgiler neticesinde, her türlü uyuşturucu maddenin insan beyninde ciddi hasarlara yol açtığı, beyin yapısında bozulmalara neden olduğu, beynin kimyasal sistemini bozduğu söylenebilir.

2.5. Aile Kavramı

Aile kavramını genel olarak toplumun içerisinde var olan en küçük birim olarak tanımlanmaktadır. Aileye yüklenmiş beklentilere ve ailenin işlevselliğine göre değerlendirildiğinde aile, bireyler arasında akrabalık bağının olduğu ve buna çocuk bakımının da eklendiği bir insan topluluğu olarak düşünülmektedir. Bunun yanı sıra aile, insan türünün devamlılığını sağlayan, karşılıklı ihtiyaçların giderildiği, toplum içinde meydana gelen tüm varlıkların kuşaktan kuşağa aktarımını sağlayan bir yapı olarak da tanımlanmıştır. Aile kurumu, üyelerinin beslenme, barınma, sevgi, güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakla beraber toplumun diğer kurumlarıyla da alışveriş içerisinde. Bu alışveriş sayesinde diğer kurumlara dokunur, onlarla özdeşleşir, kendisini duyurur (Macit, 2020).

Aile toplum içinde var olmuş diğer kurumlar gibi, toplumsal düzenin bir parçasıdır, tarih içerisinde çeşitli değişimlerden geçer. Aile kurumunun bu denli köklü değişimlere uğramasına sebep sosyo-ekonomik etkenlerdir. Aileyi toplumun diğer kurumlarından ayıran belli özellikleri vardır. Öncelikli olarak aile, aynı çatı altında yaşayan ve buna hane halkı adı verilen bireylerden oluşur. Böylece hane halkı denildiğinde, ortak kararlar alan, aynı evde yaşayan kişiler akla gelmektedir. İkinci olarak, aileyi oluşturan bireyler birbirlerine kan, evlenme ya da evlat edinme yollarıyla bağlanmışlardır. Üçüncü olarak ise, aile toplumun belirlemiş olduğu kurallara uyan bir grup insandan oluşmaktadır. Dördüncü olarak da, hemen hemen her aile içinde yaşadığı kültürün bir parçasını taşımaktadır (Güler ve Ulutak, 1992).

Aile kurma, toplum, yüzyıl fark etmeksizin insan toplumları için en önemli özelliktir ve aile üyeleri arasındaki ilişki, diğer sosyal kurumlardaki ilişkilerden daha sıkıdır. Toplumun huzuru ve düzeni için birbirine bağlı, ekonomik olarak güçlü aileler kurmak önem taşımaktadır. Aileye bir zarar geldiğinde, toplumsal düzende aynı oranda etkilenmekte, aile üyeleri işe yaramaz, boş bir şekilde dolaştığında intihar,

cinayet, madde bağımlılığı gibi pek çok sorunun ortaya çıktığı gözlemlenmiştir (İbrahimi, 1998).

Aile, toplumun en küçük çekirdeği olmasına rağmen hem birey için hem toplum için önemli işlevleri olan sosyal bir yapıdır. Toplumun huzuru, mutluluğu, gelişmişliği, ailenin sağlamlığıyla doğru orantılıdır. Buradan yola çıkarak, aile içindeki çatışmalar, bireylerin huzursuzluğu, mutsuzluğu toplumsal düzenin aksamasına, bozulmasına yol açacaktır. Toplumların geleceği için aileyi korumak önemli bir noktadır çünkü aile sosyal, ekonomik, kültürel olarak pek çok göreve sahiptir (Pehlivan, 2017)

2.5.1. Ailenin İşlevselliği

Aile, en az iki kişiden oluşan, üyelerinin farklı kişiliklere, beklentilere, değerlere sahip olduğu bir gruptur. Tüm ailelere atfedilen işlevler temelde aynı olsa da onu oluşturan üyeler tek ve biriciktir. Ailenin temel işlevleri için çeşitli yorumlar yapılmıştır. Ogburn, ailenin işlevlerini açıklarken bunu yedi maddede ele almıştır. Bunlar, ekonomik açıdan bakım vermek, boş zaman aktivitesi düzenlemek, güvenliği sağlamak, eğitim planı yapmak, statü sağlamak, dini öğretmek ve sevgi ortamını yaratmaktır. Aile işlevleri, kültürel yapının izin verdiği sürece gelişir. Çünkü toplum, farklı yollarla aile yapısını düzenler ve denetler. Aile, çocuğun sosyalleşmesine olanak tanıyan ve duygusal olarak bakım veren bir yapı olarak da karşımıza çıkmaktadır (Bulut, 1993).

Aile üyeleri tarafından öğrenilen bilgiler, güvenli ortam ve karşılıklı sevgi yaşam boyunca önemini sürdürmektedir. Çocuğun yetiştirilmesinde, toplum içinde hazır hale gelmesinde ailenin etkisi büyüktür. Aile içi etkileşimin olumlu olması, ebeveynlerin tutumları çocuğun gelişiminde önem taşımaktadır. Çocuk, anne-baba ile olan iletişiminden yola çıkarak dünyayı algılamasını şekillendirecektir. Çocuğu yetişmesi, soyun devamı, sevgi ve sağlıklı bir çevre ailenin temel işlevleri arasındadır. Tüm bunlara ek olarak, iletişim, problem çözme becerisi, sağlık, eğitim, toplumsal normları öğretmek ailenin işlevleri arasındadır (Çataloğlu, 2011)

Aile, çocuğun sosyal hayat içinde kabul edilmesine, toplum tarafından kabul görmüş davranışları öğrenmesine, güven duygusunu öğrenmesine, ilgi ve becerilerinin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Bu gibi aile işlevlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi, üyelerin yaşam kalitesinin artmasına, özgüvenli ve sorumluluk sahibi olmalarına yol açmaktadır. İşlevlerini bu şekilde yerine getiren ailelere sağlıklı aileler

denilmekle birlikte, bir bütünlük ve beraberlik yakalayamayan aileler sağlıklı olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı ailelerde üyelerin birbiriyle anlaşmadığı, farklı değer ve ideallerin, zayıf iletişimin etkin olduğu belirtilmektedir (Savi, 2008). Ailelerin modern ya da geleneksel yapıda olması fark etmeksizin hem aile üyelerinin birbirine hem de topluma yönelik pek çok sorumluluğu vardır. Aile içi rollerin adaletli olarak dağıtılması, aile içi yaşamın ve toplumun düzenini doğrudan etkilemektedir. Sağlıklı bir şekilde büyüyen birey, sağlıklı ve işlevsel bir aileyi, işlevsel bir aile ise sağlıklı bir toplumu beraberinde getirmektedir. İşlevsel bir aile kendilerine verilen görev ve sorumlulukları yerine getirirler. Bu görev ve sorumluluklar yapıldığında işlevsel aile sağlıklı, işlevsel olmayan aile ise sağlıklı olarak adlandırılır (Dar, 2019). Bireyin ne derece sağlıklı olacağı, aile işlevlerinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesine bağlıdır. İşlevsel bir ailede büyüyen bireyin psikolojik sağlığı daha kuvvetlidir. Sosyal çevresiyle ilişkilerinde iyidir, olumsuz bir olayla karşılaştığında endişelenmez, kolayca çözüm üretebilmekte ve gelecek planlarını olumlu yönde düşünmektedir. Ancak işlevsel ailelerin de kaygı yaşadığı, krizlerle ya da sorunlarla karşı karşıya kaldığı unutulmamalıdır. Sağlıklı ve sağlıklı aileler, yaşanan bu sıkıntılı durumlara karşı verdikleri tepkilerle ayrışmaktadır (Erbay, 2013). Sağlıklı ailenin işlevleri arasında, duygular rahatlıkla dile getirilir ve tüm aile bireyleri birbirini anlayışla karşılar. Bireyler arasındaki farklılıklar sorun yaratmadığı gibi saygıyla karşılanır ve birbirlerine destek olurlar. Olaylara karşı ilgilidirler ve olaylara bireysel yaklaşımdan ziyade işbirliğiyle yaklaşırlar ve gerekli problem çözme becerisine sahiptir. Sağlıklı ve tek taraflı olmayan bir iletişim vardır. Aile yaşamının daha rahat sürdürülmesi için temel ihtiyaçların karşılanması sağlanır (Dar, 2019).

Sağlıklı ailelerde ise, üyeler arasında anlaşamama, farklı hayat görüşüne sahip olma ve iletişim yönünden bir fakirlik vardır. Aile üyeleri arasındaki ilişki kopuktur ve güvenli bir ortam oluşturulamamıştır. Üyeler olaylara karşı birlikte hareket etmez, benmerkezcilik hakimdir ve problem çözmeleri de oldukça zayıftır. Duygular açıkça ifade edilmez, saklamak için oldukça büyük çabalar sarf edilir (Erbay, 2013). İşlevsel ailelerin, gösterdikleri gayret ve çaba koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Sağlıklı bir ebeveyn ve çocuk ilişkisi, sağlıklı bireylerin oluşmasına yol açmaktadır. Buda çocuğun yaşama karşı takındığı tavrı oluşturmaktadır. Bunun tam tersi durumda yani sağlıklı bir ailede büyüyen çocukların ileride davranış ve uyum problemleri yaşadığı bildirilmiştir (Demircioğlu, Tezel Şahin ve Gunindi, 2011).

2.5.2. Aile İçi İletişim

Aile üyelerinin, birbirleri arasında yapmış olduğu iletişim şeklidir. Aile içi iletişim eşler arasında, ebeveyn-çocuk arasında, kardeşler arasında ya da kuşaklar arasında gerçekleşen sözlü ya da sözsüz etkileşimdir. Bu bilgi alışverişi sayesinde ailenin ihtiyaçlarının karşılanması, problemlerinin çözülmesi, istek ve beklentilerinin paylaşılması sağlanır. İşlevsel ailelerde iletişim kalıpları yerine getirilirken, işlevsel olmayan ailelerde aile içi iletişimi yerine getirememektedir. Aile içi iletişim ailenin kalitesini, huzurunu belirler, bu sebeple iletişim üyeler için oldukça önem taşımaktadır (Tezel, 2006).

Çocuklar ilk iletişimlerini anneleriyle daha sonra babalarıyla kurarlar. Aileler iletişimle birlikte duygularını, düşüncelerini, eylemlerini birbirlerine aktarırlar ve bu sayede doğru iletişim öncelikli olarak ailede öğrenir. Aile üyelerinin iyi iletişim içinde olması halinde duygular rahatlıkla ifade edilir böylece üyeler arasında anlaşılma sağlanır. Öğrenilen bu doğru iletişim, kişiye mutluluk, huzur kazandırır. Aile içinde çatışmalı bir iletişim varsa kişi yanlış öğrenilen iletişim sonucu başarısızlık ve mutsuzlukla tanışır (Abay, 2019).

İletişim, ailenin işlevlerini yerine getirerek, üyelerin ihtiyaçlarını gidermek ve onların hedeflerine ulaşmasını sağlamada kilit bir rol oynamaktadır. Sağlıklı iletişimin kurulduğu ailelerde bencillik, öfke, kötümserlik gibi duygular azalırken birlik ve beraberliğin önemi artar. Aile üyeleri arasında tek bir otoriteden söz etmek mümkün değildir, kararlar birlikte alınır. Krizlere karşı birlikte mücadele verilir ve onlarla baş etmek daha da kolaylaşır. Aile içinde olumlu iletişim sağlanamadığı takdirde aile varlığını devam ettirmekte zorlanır, zamanla dağılır. Ebeveynin yaşı, ekonomik durum, yetiştirilme biçimleri, çocuğun aile içindeki değeri, birlikte geçirilen zaman gibi faktörler, aile içi iletişimi etkilemektedir (Tezel, 2004).

Aile içi iletişimi sağlıklı bir şekilde yerine getiren ailelerin bazı özellikleri vardır; bu tip aileler beraber vakit geçirecekleri zaman dilimini yaratırlar, olaylara çözüm odaklı yaklaşırlar, sevgileri karşılıklı bir şekilde devam eder, paylaşımcı ve özgüvenleri yüksektir, üyeler birbirlerini dinlerler, konular gizli kalmaz açık ve anlaşılır bir şekilde konuşurlar, aile bağları oldukça derindir. Bu denli sağlıklı devam eden iletişim biçiminin aileye kazandırdıkları da oldukça önemlidir. Bu kazanım noktasında çocuklara rol model olan ebeveynlerin sergilemiş olduğu davranışlarda önem taşımaktadır. Çünkü ebeveynler çocuklarının yalnızca maddi ihtiyaçlarını

karşılama ve ya da bakımını vermekle yükümlü değillerdir. Çocukların sevgi ve saygıya da ihtiyaçları vardır bu da sağlıklı bir aile içi iletişimden geçmektedir. Sağlıklı bir aile içi iletişim için de ebeveyn tutumları çok büyük önem taşımaktadır (Demir, 2018). Çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurmak ebeveynin kendi elindedir bunun için çocuklarının duygu ve düşüncelerini tanımalı bunlara uygun bir dil kullanmaları gerekmektedir. Ebeveynlerin kendi aralarında kullandığı dil çocuğun gelişimini doğrudan etkilemektedir. Çatışmalı bir aile iletişimi içerisinde yetişen çocuk, psikolojik ve davranışsal olarak negatif yönde tepkiler oluşturmaktadır. Çocuk, bu tarzda bir ebeveyni modellediği için de çevresiyle çatışma hali içerisinde olacaktır. Güçlü olmayan ebeveyn-çocuk iletişimi riskli davranışları deneyimleme de önemli bir faktördür(Canlı, 2019). Aile içerisinde çatışma ve uyum sorunları yaşanabilmektedir. Fakat, çatışmaların minimum düzeye indirilmesi hane halkının açık ve anlaşılır bir iletişim kurmasından geçmektedir. Böylece aile içi iletişim ailenin işlevselliğinin sürdürülmesinde ve çocukla sağlıklı ilişkilerin oluşturulmasında anahtar bir rol oynamaktadır (Yazıcıoğlu, Acat, Eryılmaz, Öztürk, Girmen ve Aypay, 2013)

2.5.3. Ailede Çocuğun Değeri

Ailede çocuğun, değeri Hoffman'ın (1973) kavramsal çerçevesine göre açıklanmıştır. Bunlar, faydacıl değer, psikolojik değer ve sosyal değer olmak üzere 3 ana başlık altında değerlendirilmiştir. Faydacıl değer daha çok çocuğun ebeveynlere ekonomik anlamda sağladığı katkıyla açıklanmaktadır. Psikolojik değer ise, çocuğun ebeveynlerine sağladığı mutluluk, gurur, saygı gibi değerlerle açıklanmaktadır. Çocuğa atfedilen faydacıl değer daha çok az gelişmiş geleneksel tarım toplumlarında yaşlılık garantisi olarak görülmektedir. Ekonomik refahın düşük olduğu bu toplumlarda çocuk gençliğinde çalışarak katkı sağlarken üstüne birde yaşlı anne ve babanın bakımını üstlenir. Böylece ebeveynler yaşamlarını devam ettirebilmek için çocuklarının bakımına ihtiyaç duyar hale gelirler. Sosyal çevrenin iyileşmesi, eğitim seviyesinin artması gibi nedenlerle beraber çocuğa atfedilen yaşlılık güvencesinde bir düşüş yaşanmaktadır. Çocuğun psikolojik değeri, ekonomik seviyenin yüksek olduğu gelişmiş sosyal çevrede daha anlamlı olduğu kabul görülmüştür. Çocukların ekonomik bir katkısı olmamasına rağmen ebeveynler yine de çocuk sahibi olmak isterler. Buradan yola çıkacak olursak çocuğa atfedilen değerler aileden aileye değişiklik göstermektedir. Geleneksel tarım toplumlarında, çocuk sayısı ile faydacıl değer doğru orantılı olmakla beraber psikolojik değerle ters orantılıdır. Çünkü sevgi, mutluluk,

gurur gibi psikolojik değerler tek bir ocukdan dahi alınabilmektedir bunun için sayının pek bir önemi bulunmamaktadır (Kağıtçıbaşı, 2019).

Anne baba tarafından çocuğa verilen değerler çocuğun hem psikolojik hem sosyal yerini belirlemektedir. Ebeveynlerin dengeli ve tutarlı davranışları, çocuktan beklentileri ve çocuğa verdikleri değerler neticesinde çocukta sağlam bir kimliğin oluşmasına yol açacaktır. Sınırları çizilmemiş, güven ortamından ve sevgiden yoksun bir anne baba tarafından büyütülen çocuklar genel anlamda sosyal normlara tepki göstererek kendilerine bir yer amaya çalışmaktadırlar. Bunlara ek olarak ailenin ekonomik durumu, anne-babanın eğitim durumu, olumsuz sosyal evre deneyimleri de çocuğun problemleri davranışlarda bulunmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, ocuğun kimliğinin şekillenmesinde anne babanın çocuğuna atfettiği değer kilit bir rol oynamaktadır ve sağlıklı anne-baba-ocuk ilişkileri sağlıklı bireylerin oluşmasında oldukça etkilidir(Büyükkaragöz, 1990).

Anne-baba, çocuğun ilk karşılaştığı insanlardır ve ocuk bu insanlardan temel yaşamsal becerileri öğrenir. ocuk öğrendiği bu bilgiler doğrultusunda hayatını şekillendirir. Güvenli bağlanmanın gerçekleştiği aile ilişkilerinde ocuk insanları sevmeyi, iyi ilişkiler geliştirmeyi deneyimler. Anne babanın istekleri, beklentileri çocuğun kişilik yapısını, ilgi ve becerilerini etkilemektedir. Çocuğun değersiz hissettirildiği, önemsenmediği, dinlenmediği aile ortamlarında olumsuz duygu ve davranışlar ortaya çıkabilir. Çocukluk ve sonraki yıllarda da sosyal ilişkilerde başarısızlık yaşayan, iyi ilişkiler geliştirmeyen, çevreye adapte olamayan bireylerin yaşamlarının ilk dönemlerinde anne ile olumsuz ilişkilerin yaşandığı saptanmıştır (Eser, 2016). Anne-baba-ocuk arasında sürekli olarak devam eden bir etkileşim vardır ve böylece aile ortamında oluşabilecek bir durum çocuğu doğrudan etkilemektedir. Bu durumlar savaş, g, doğal afetlerin olabileceği gibi aile içi şiddet, ekonomik güçlük gibi durumlarda yaşanabilmektedir. Tüm bu olaylar anne ve babayı etkiler ve çocuğa yansıtılırsa ocuk aile ortamından uzaklaşabilir ve onun yaşamında ciddi problemlere yol açabilir. Anne baba bu noktada çocukla olan etkileşimini sürekli olarak canlı tutmak zorundadır. Çünkü ocuk, anne ve babanın davranışlarına, tutumlarına, hareketlerine göre hayatını şekillendirir bir yön verir (Kırık, 2014).

2.6. Ebeveyn Tutumları

İnsan yaşam boyu gelişen bir canlıdır ancak bu gelişim noktasında erken çocukluk dönemi kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde gelişim noktasında pek çok faktörden söz edilebilir ancak en önemlisi çocuğun ailesidir. Aileden görülen tutum ve davranışlar, çocuğun kendisiyle ve çevresiyle olan ilişkilerini etkileyecektir. Ebeveynler çocuklarını, mutlu ya da mutsuz, kaygılı veya karamsar bireylere dönüştürebilmektedirler. Tutarlı ve düzenli bir ailede büyüyen çocuklar olumlu yönde gelişme sağlarken, destekleyici ve tutarlı olmayan bir ailede büyüyen çocukların ruhsal problemler yaşadığı bildirilmiştir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Ebeveynlerin tutumları, çocukların duygusal gelişimlerinde de çok önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun iyi sosyal ilişkiler kurması, duyguları tanıma yetkinliğinden geçmektedir ve bu yetkinlikte ebeveynler tarafından kazandırılmaktadır. Bu yetkinliklere sahip çocukların, çevreyle daha iyi ilişkiler kurduğu, akranlarıyla olumlu iletişim oluşturduğu bulunmuştur. (Çalışkan Sarı ve Şahin-Acar, 2018). Aynı zamanda sosyal becerileri gelişmiş çocukların okul başarısında bir artış olmakta ve daha az problemlerle davranışlar sergilemektedir. Olumlu sosyal becerilerin oluşmasında empati becerisinin önemi büyüktür. Empati becerisinin gelişmesi ise çocuğun anne karnından itibaren ebeveynle kurmuş olduğu ilişkiye bağlıdır (Parsak ve Kuzucu, 2020). Anne ve babanın ölmesi ya da boşanması durumunda çocuğun gelişimi zarar görmekte ve saldırganlık, bağımlılık gibi davranışların ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. İhtiyaçları karşılanmayan ve istenmeyen çocukların çevreyi algılaması da olumsuz olmaktadır. Çocuk yetiştirmede çok fazla bilgi sahibi olmayan ebeveynler, olumsuz tutumlar sergilemekte ve çocuğun hayatında kalıcı hasarlar oluşturmaktadır. Çocuğun ilk gözlem yeri aile ortamıdır. Çocuk bu ortamda ebeveynlerini izler ve onları model alır. Olumlu davranışlar model alındığında problem davranışlar azalırken, olumsuz bir modelleme olduğunda saldırganlık, zorbalık, anti-sosyal davranışlar artış göstermektedir (Parsak, 2015).

Ebeveyn tutumları; anne, baba ve çocuğu kapsayan bir iletişim şeklidir. Çocuk bu etkileşimle birlikte, anne ve babanın tutumuna göre yeni davranışlar edinir. Anne ve babanın bu tutumu olumlu ise özsaygı, güvenli ortam, olumlu çevre ve olumlu benlik gibi algılar oluşmaya başlamaktadır. Bu algıların oluşmasıyla beraber çocuk dünyayı daha güvenli bir yer olarak görecektir, grup içinde daha tutarlı davranıp sosyalleşmeye devam edecektir. Çocuğun kişilik yapısının şekillenmesinde ve ruhsal

olarak etkilenmesinde doğrudan etkiye sahip olan ebeveynlerin çocuğa doğru model olması, sosyal olarak gelişmesi için uygun desteği oluşturmalarıdır (Demiröz, 2014).

2.6.1. Demokratik Ebeveyn Tutumları

Demokratik tutum sergileyen ebeveynler, çocuklarını kendilerinin bir uzantısı gibi algılamayıp ayrı bir birey olarak görmektedirler. Anne ve baba çocuğun becerilerini ortaya koymasına izin verir ve katkıda bulunur. Temel ihtiyaçların karşılanması yanı sıra, sevgi de bir şeyin karşılığında verilmez. Böylesine ihtiyaçların karşılandığı bir ortamda çocuk kendini rahatça ifade eder ve ebeveynleri bu noktada çocuğu cesaretlendirir (Kulaksızoğlu, 2004).

Demokratik ebeveyn tutumu, çocuğun gelişimi üzerindeki en sağlıklı tutum olarak değerlendirilebilir. Ancak bu durum herkesin istediğini yapmakta özgür olduğu anlamına gelmemektedir. Bir grup olarak yaşayan insanların ilişkilerinin bozulmaması ve sürdürülebilir olması için belirli sınırlara ihtiyaçları vardır. Böyle ailelerde kurallar nettir. Çocuk bu kurallar çerçevesinde özgürdür (Eker, 2011). Bu aile yapısında çocuk duygusal olarak desteklenir ve kendini gerçekleştirmesine olanak sağlanır. Aile içerisinde bu davranışlar belirli disiplin içerisinde yapılır ve çocuğun davranışları gözlemlenir (Sümer, Gündoğdu ve Helvacı, 2010)

Anne ve baba, çocuğa seçim hakkı veren, onun isteklerine karşı ilgili ve çocuğun gelişim dönemlerine göre bazı görev ve sorumluluklar belirleyen bir davranış sergilemektedirler. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk, kendini rahatça ifade edebilen, zorluklar karşısında çözüm bulabilen, problem çözme becerisine sahip, kendine güvenen bir çocuk olarak yaşamına devam eder (Pekşen, 2012).

Bu tutumda çocuğa sorumluluk kazandırmaya yönelik yöntemler uygulanır. Ceza vermek bu aile yapısında kullanılan bir yöntem değildir. Bunun yerine beklenen davranışın kazandırılması önceliklidir. Anne ve baba çocuğu sevgi ile cezalandırmaz, sevgi açık ve net bir şekilde sergilenir. Böyle bir aile içinde, olumsuz davranışlardan ziyaden olumlu davranışlar üzerinde durulur ve bunlar ön plana çıkarılır. Sınırları sağlıklı çizebilmek adına, çocuğa kanıtlar sunarak öğretme yolu seçilir. Böylece çocuk, anne ve babanın sağlamış olduğu bu disiplinli ortamdan korkmaz, kendini rahatça ifade eder ve onların içten ve derin sevgisini hisseder (Kulaksızoğlu, 2004).

Bu tür ana-baba tutumunda, çocuğa nasihat vermek yerine iyi bir rol model olmak önceliklidir. Ebeveynler, gelişim dönemlerine göre çocuktan belirli sorumlulukları almasını beklerler. Aile içinde ayrı bir birey olarak kabul edilen çocuğun fikrine de önem verilir. Fikri önemsenen çocuk, kendi kendine karar almayı ve bu kararların sorumluluğunu taşımayı öğrenir. Böylece çocuk kendi sınırlarını oluşturabilen bir birey olarak gelişir (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012). Bu açıklamalardan yola çıkarak, demokratik ebeveyn tutumunun temeli sevgi ve hoşgörüdür. Fiziksel ve duygusal şiddetin olmadığı, güvenli sınırlar içinde çocukların kendi isteklerinin ön planda olduğu bir yaklaşımdır. Bu anne ve babaların çocuklarıyla kurdukları iletişim onlar için önemlidir. Üstelik çocuklarını sözel alış-veriş konusunda da desteklerler (Türk, 2020). Demokratik aile ortamında büyüyen çocuğun belirli yeterlilikleri kazanması istenir. Bunlar arasında çocuğun yaratıcı, kendine ve çevresine duyarlı, sorumluluklarını alabilen, öz denetimli, olgun toplumsal kurallara uyum sağlayabilen bir birey olması beklenir (Kaya, 2019).

2.6.2. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Bu tutumun sergilendiği bir aile ortamında, hakimiyet anne ve babanın tekelindedir. Aile içinde çocuğun duygu ve düşüncelerine önem verilmez. Kurulan iletişim açık ve anlaşılır değildir, iletişim tek yönlüdür. Anne ve baba her ortamda çocuğu engelleyici bir tutum sergilemektedir. Ebeveynler katı bir davranış göstermekle birlikte çocuğa hiçbir açıklama yapma gereği de duymamaktadır. Fiziksel ceza bu ailelerin sıklıkla başvurduğu bir yöntemdir. Böyle bir ortamda, güven duygusunun yerine korku ve kızgınlık duygusu hakimdir (Yıldız, 2004).

Otoriter tutumda, kurallar çok sıkı bir şekilde belirlenir ve tartışmaya açık değildir. Anne ve babalar, çocuklarının mükemmel olmasını beklerler. Bu beklentileri karşılayamayan çocuklar ağır cezalara maruz kalmaktadırlar. İçten sevginin ve davranışların olmadığı bu ortamda büyüyen çocuk, kişiliğini ve yeteneklerini tam anlamıyla geliştirme olanağı bulamaz (Alabay, 2017).

Otoriter tutumda, çocuğun kuralları sorgulamadan kabul etmesi ve itaatkar olması beklenir. Bu durum, çocuğun bağımsız kimlik gelişimini ve özsaygısını olumsuz yönde etkilemektedir. Anne ve baba ile sıcak ilişkiler kuramayan çocuk, güvensiz, içe kapanık ve memnuniyetsiz olmaktadır (Varlı, 2020). Bu tutumun hakim olduğu aile ortamında çocuk, ebeveyni tarafından konulan katı kurallara uymak zorundadır. Bu kurallarla büyüyen çocuk sessiz, çekimser, kendi fikrini rahatlıkla ifade

edemeyen, diğ er insanlardan ç abuk etkilenen bir kiş ilige sahip olmaktadır. Sürekli gözlemlenen ve ebeveynleri ile sağlıklı bir iletişim kuramayan ç ocukta, davranış larına ne tepki gösterileceğini bilemediğ inden, kaygı duygusu hakim olur. Aynı zamanda, sorunlarla baş etme becerisi geliştiremeyen, ç özüm yolu bulamayan ç ocukların depresyona girme olasılıkları da yüksektir (Erözkan, 2012). Otoriter ortamda yetiş en ç ocuklar, çoğ unlukla mutsuz, kaygılı, stresli, iletişim kurmada ve karar vermede zorlanan ve diğ er insanların onayına ihtiyaç duyan bir kimlik geliştirmektedir (Gökkaya, 2020). Aileler, ç ocuk yetiştirirken sıklıkla otoriter tutumu benimsemektedirler. Bu aileler, ç ocuğ un tüm gereksinimlerini tek baş na karşı lamaktadırlar ancak ç ocuğ un hiçbir isteğini önemsemezler. Bu anne- babaların, ç ocuğ un potansiyelinin çok üstünde beklentileri vardır. Mükemmel olması beklenen ç ocuk, tek baş na karar almada zorlanır, sürekli olarak ailelerinin kontrolünü beklerler (Uykan, ve Akkaynak, 2019). Anne ve babalar, minik hata ve yaramazlıkları görmezden gelmez, bunları düzeltmek için hemen müdahalede bulunurlar. Fiziksel ş iddeti de iç eren bu cezalar vermektedir ve bu cezalar suç la ters orantılıdır. Bu anne ve babalar, her zaman sevgi göstermezler, sevgi, ç ocuktan istenilen bir davranış a karşı sunulur. Davranış ın öğ retilmesinde kullanılan bir araçtır (Belli, 2018). Böyle ailelerde ç ocuk, cesaretlendirilmez, anne ve baba ç ocuğ un itaatkar olmasını bekler. Ç ocuk, reddedilme korkusuyla anne ve babanın bu beklentisini karşı layacak davranış larında bulunur. Bu itaatkar davranış lar, ö fke ve saldırganlık gibi duyguları ortaya ç ıkarsa da, duygular rahatlıkla ifade edilmez, bastırılır (Kulaksızoğ lu, 2004).

Bu tutumu sergileyen ailelerin ç ocuklarında, kendilerini olumsuz değ erlendirme, güvensizlik, kendini gerç ekleşt irememe, yaş ından beklenen iş leri yapamama düş üncesi hakim olur (Arslan, 1992). Otoriter ebeveyn tutumu, ‘ ‘ zor kullanarak denetleme’ ’ ya da ‘ ‘sevgi esirgeyerek denetleme’ ’ biçiminde de açıklanabilir. Müdahalenin fazla olduğ u, ç ocuğ un duygu ve düş üncelerinin önemsenmediğ i katı bir yaklaşımdır. Bu ailelerde, fikir alış veriş inde bulunulmaz, anne ve babanın her söylediğ i doğ ru kabul edilir (Kozan, 2020). Aile üyeleri arasında gergin bir iliş ki hakimdir. Anne ve babanın en sık başvurduğ u cezalandırma yöntemleri, dayak, bağ ırma, kınama, korkutmadır. Ç ocuk böyle bir ortamda sürekli ceza alma korkusuyla büyür. Anne ve baba ç ocuğ un fikrini doğ rudan önemsemez ancak otorite onaylarsa dikkate alır. Böylece ç ocuk, fikrinin değ erli ya da değ ersiz olduğ u sonucuna varır ve kendi duygularına güvenemez (Oğ uz, 2019).

2.6.3. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun en temel özellikleri arasında, çocuk üzerinde aşırı denetim ve özen gösterilmesi vardır. İhtiyaçların fazlasıyla giderildiği bu ortamda, çocuğun gelişimi de engellenmektedir. (Tuzgöl, 1998). Anne babaların çocuklarını korumaları normal bir davranış olsa da aşırı denetim ve koruma, çocuğun gelişim aşamalarında edinmesi gereken özellikleri engellemekte ve ayrı bir birey olmasını sekteye uğratmaktadır. Aşırı koruyucu anne babalar çevreden gelen en ufak bir tehdidi abartır ve çocuğu hemen koruyup kollar. Çocuğun kendi başına sorumluluklarını ve ihtiyaçlarını yerine getiremeyeceğini düşünen ebeveynler, her şeyi en ince ayrıntısına kadar düşünüp bunları yaparak çok daha iyi anne baba olduklarını düşünmektedirler (Yılmaz, 2009). Çocuklar, yaşından beklenen davranışları anne ve babaya ihtiyaç duymadan yapabilseler dahi anne baba çocuklarına bir bebek gibi davranarak onları sınırlamaktadır. Bu durum çocuğun hem fiziksel hem de ruhsal gelişimine zarar vermektedir. (Sevgili, 2021).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna dört temel özellik hakimdir. Aşırı temas, çocuğun bebek gibi görülmesi, sosyal gelişiminin engellenmesi ve aşırı kontroldür. Aşırı korunan ve gereğinden fazla ilgi gösterilen çocuk, başkalarına bağımlı, onların onayına ihtiyaç duyan, güvensiz bir kişi olabilmektedir.(Varlı, 2020). Çocuğun her istediğini yerine getiren, çocuğa aşırı bir sevgi duyan ebeveynler, çocuğun kendi üzerinde denetim kurmasını engellerler. Çocuğun yanlış yapmasının önüne geçerek hemen her işi anne ve baba yapar. Böylece çocuklar çoğu şeyi deneyimlemeden eksik kalırlar. (Kaya, 1997).

Anne babanın bu aşırı korumacı tutumu, bebeklikten başlayıp uzunca yıllar sürebilmektedir. Böyle bir himaye altında büyüyen çocuklar yaşamları boyunca bir yetişkin desteğine ihtiyaç duyan, güvensiz, sorumluluk almakta zorluk çeken, kendinden beklenen davranışları başkalarının yapmasını isteyen pasif, girişken olmayan bir birey olarak devam ederler. Aşırı korumacı ebeveynlerle büyüyen çocukların, yeterli sosyal ilişkiler kuramadığı, fiziksel açıdan yetersiz olduğu da belirtilmiştir. Aynı zamanda bu baskın tutum, çocukların esnek düşünmesini engellemekle birlikte, sosyal kaygı yaşama olasılığını da artırabilmektedir. (Dokuyan, 2016).

Aşırı koruyucu tutumun hakim olduğu aile ortamında anne ve baba, çocuğun sürekli korunması gerekir düşüncesindedir ve hareketlerini de buna göre şekillendirir.

Çocuğa ayrı bir birey olarak bakılmaz ve bunun için uygun şartlar oluşturulmaz. Anne ve baba çocuğu için her türlü kararı alır ve çocukta bu karar sonrası ve babaya minnet duymalıdır. Ebeveynler, çocuğun çalışkan, başarılı ve anne-babaya bağımlı olmasını isterler (Kuru Örgün, 2000).

Aşırı koruyucu anne babalar, çocuk ihtiyaç duysun ya da duymasın hemen müdahalede bulunurlar. Çocuğun girişimde bulunmasına fırsat vermeden, anne baba sınırla getirerek kararları çocuk adına alırlar. Bu anne babaların aşırı koruyucu olmasının bazı sebepleri de olabilir. Çocuğun ağır bir hastalık geçmişinin olması, ailede daha önce ölen bir bebeğin olması ya da anne ve babanın ilgisiz-otoriter bir tutumlar yetmişmiş olması aşırı koruyucu tutumun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. (Dursun, 2010). Aşırı korumacı bir ortamda büyüyen çocuklar yaşadıkları olaylardan kendilerini değil, diğer insanları sorumlu tutmaktadır. Çocuk bu bağımlılığı yaşamı boyunca beklemektedir. Anne ve babanın sergilediği davranışları eşinden de bekleyebilir. Böylesine ihtiyaçların giderildiği bir ortamda yetişen çocuk, aile içinde mutlu ve huzurlu olabilir ancak ihtiyaçların karşılanmadığı dış ortamda mutsuz olabilir ve tutarsız davranışlar sergileyebilirler. (Derman ve Başal, 2013). Her şeylerini anne-babadan isteyen, kendilerini koruyamayan bu çocuklar başkalarına savunmasız ve korunaksız olurlar. Kendilerini ağlayarak ifade ederler. Bu çocuklar iki uçta davranışlar sergilerler; hızla etrafına uyum sağlayan, çekimser, harekete geçmekte zorlanan ya da diğerlerini kullanan, şımarık, mızumsuz bir kişilik geliştirebilirler. Toplumumuzda aşırı koruyucu ebeveynlik, ‘‘iyi ebeveyn’’ kavramıyla iç içe geçmiş durumdadır. Ancak anne ve baba bu durumu mükemmel olması gereken bir iş gibi algılayıp ve çocuğun hayatının her noktasında olması, çocuğun ve ailenin gelişimini olumsuz etkiler. Çocuk, aile içinde mutlu olsa dahi kendini hemen her zaman yetersiz bir birey olarak değerlendirecektir. (Günalp, 2007).

Aşırı koruma altındaki çocuk anne-babalarından sevgi alma konusunda umutsuz değildirler ancak bu sevgi, çocuğun ebeveyne koşulsuz bağlandığında alınabilmektedir. Böylece çocuk kendi kişiliğinden ödün vererek ailesini ve yetişkinliğinde de diğer insanları sürekli hoş tutmaya çalışır (Aktaş, 2011). Toplumsal gelişimi zedelenmiş, tek başına yaşamakta, arkadaş edinmekte zorlanan bu çocuklar kendilerini sosyal gruba dahil etmek adına toplumun onaylamadığı şekilde davranışlar sergileyebilirler (Okumuş, 2018).

2.6.4. İhmalkar Ebeveyn Tutumu

İhmalkar ebeveyn tutumu, ebeveynin çocuğu yeterince iyi beslenmesi, sağlığına önem vermemesi, çocuğuna karşı olumsuz duygular beslemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu ebeveynler, çocuklarıyla yakın ilişki kurmazlar, fiziksel temasta bulunmak istemezler. Çocuğa yönelik dayak, kötü söz kullanımı, ceza bu anne babanın sıklıkla başvurduğu davranışlardır. Anne baba çocuğa bakacak başka biri olduğunda hemen kendi yaşamlarına dönmekten çekinmezler.(Toker Arslan ve Sözer Çarpan, 2018). İhmalkar tutumun hakim olduğu aile yapısında, denetim ve ilgi eksikliği vardır. Disiplinsiz ortamda yetişen çocukların davranışlarına aşırı hoşgörü gösterilir. Çocuğun davranışlarının bir sınırı yoktur. Nerede ne yapması gerektiği bilincine ulaşamayan çocuk bencilce ve anti-sosyal davranışlar sergileyebilmektedir (Kahraman, 2011). İhmalkar ebeveyn tutumunu benimseyen aileler, çocuklarıyla olumsuz bir davranış yaşamadıkça iletişim kurmanın gerekli olmadığını düşünmektedirler. Çocuklarıyla derin bir ilişki kurmayan ebeveynlerin sosyal yaşamları daha ön plandadır (Tetik, 2020). Disiplinin ve sınırın olmadığı bu ailelerde, çocuk kendi halindedir. İlgi ve sevgiden yoksun büyüyen çocuk, aile içinde dışlanır. Bu başı boşluk çocuğun düşmanca, saldırganca davranmasına, suça yönelmesine yol açabilmektedir. (Kaya, 1997). Çocuk, anne-babadan yalnızca olumsuz davranışlar sergilediğinde görünür olduğu için olumsuz duygular pekiştirilmektedir (Tetik, 2020). Tutarlı davranışların sergilenmediği, aile üyeleri arasında sağlıklı iletişimin olmadığı bu ortamda çatışma, problem çözmenin bir yoludur. İhmalkar ebeveyn çocuğu reddeder, bunu açık bir şekilde gereksiz ceza uygulayarak, tehdit ederek ya da şiddet uygulayarak gösterebilir. (Şen ve Boyraz, 2017). İhmalkar ebeveyn stilinin benimsendiği aile ortamında, çocuk üzerinde yeterince denetim oluşturulmaz, yeterince sevgi ve ilgi gösterilmez, çoğunlukla duygusal yakınlıktan uzak dururlar (Sümer & Güngör, 1999). Çocuğun yaşamında etkin rol alamayan ebeveynler, kendi sosyal yaşamlarını çocuklarından daha ön planda tutarlar. Anne ve babaları tarafından yok sayılan çocuklar, bağımsızlığını elde etmekte ve sosyal yönden gelişmekte zorluk çekerler. Bu yok sayılmaz ve ilgisizlik çocukta öfke ve saldırganlık duygularını ortaya çıkarabilmektedir. (Özgen, 2017).

Yönlendirilmeyen ve desteklenmeyen çocuklar, anne babaları tarafından sürekli olarak eleştirilirler. Fakat Baumrind'in tanımladığı ebeveyn stilleri incelendiğinde, çocukların gelişimsel dönemlerine dikkat edip, o dönemin gereksinimlerini karşılayan

katı kurallar koymadan destekleyen ve rehberlik eden ebeveyn tutumu çocuğun olumlu benlik gelişimini destekler. Ancak çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi ve desteğin verilmemesi, benlik gelişimini olumsuz yönde etkiler(Kaya ve Öz, 2020).

2.6.5. Aşırı Hoşgörülü (İzin Verici) Ebeveyn Tutumu

Aşırı hoşgörülü diğer bir ifadeyle izin verici anne-babalar, çocuklarına gereğinden fazla özgürlük alanı tanırlar, çocukların üzerinde bir kontrol sağlamazlar. Bu kontrolsüzlük bazen de ihmali ortaya çıkarabilmektedir. Bu kontrolsüzlük bazen de ihmali ortaya çıkarabilmektedir. Böyle bir aile ortamında ebeveynler çocuğa herhangi bir sınır getirmezler. Çocuklar yemek yemeden yatmaya, oyun oynamadan televizyon izlemeye kadar hemen hemen her konuda özgürdür.(Demiriz ve Öğretir, 2007).

Aşırı hoşgörülü anne-baba, çocukların tepkileri, istek ve eylemleri herhangi bir cezalandırma almadan kabul edilir. Anne-babalar, çocuklarına sonsuz haklar tanımaktadır. Bu sayısız haklar, çocuğun gelişiminde pek çok olumsuzluğa yol açtığı bilinmektedir. Özellikle benmerkezci bir tutum ve sosyal yaşamda zayıflıklar ortaya çıkmaktadır. (Kars, Bektaş, Özgür, Akyürek ve Gökçen, 2019). Bu tutum içerisinde olan anne-babalar, çocukların her istediğini yapan, onları şımartan, çocuklarının karşısında boyun eğen, pasif bir durumdadırlar. Çocuklarıyla çok ilgili gibi görünen bu aileler, çocukları üzerinde kontrol kurmada oldukça başarısızdırlar. Her istediğinin yapılmasına izin verilen çocuğun benlik kontrolü ve sosyal ilişkileri yetersizdir. Kendi davranışlarını denetleyemeyen çocuk, başkalarının ona hizmet etmesini ve isteklerinin yerine getirilmesi beklerler (Güngör, 2014).

Aşırı hoşgörülü ebeveynler, çocuklarına sıcak ve yakın bir yaklaşım sergileseler de, çocuklarının davranışlarına karşı hiçbir sınır çizmezler. Bu anne-babalar bazen ihmali ortaya çıkarabilecek hatalı davranışlar hoşgörü ile karşılanmaktadır. Çocuk bu sınırsız hakların, tepkisizliğin içinde her türlü kararı kendileri almakta, anne baba ise bu duruma izin vermektedir. Çocuk bilerek zarar verme davranışında bulunduğu anda bile, ebeveynleri tarafından bir ceza ile ya da tepki ile karşılaşmamaktadır (Taner Derman ve Asude Başal, 2013).

İzin verici ailelerde, çocuk tek başına karar verir. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk, istediği gibi davranma hakkına sahiptir. Bu anne-babalar disiplin konusunda

pasif bir konumdadırlar. Çocukların davranışlarına pek müdahalede bulunmazlar. Hatta bu anne-babaya göre kontrol, çocuğun özgürlüğüne müdahalede bulunma ortamı taşımaktadır (Kendir, 2016).

Koşulsuz kabulün olduğu bu aile yapısı denetim ve kontrolden yoksundur. Yaşamları boyunca sınırları öğrenemedikleri için kendi duygu, düşünce, arzu ve dürtülerini denetlemekte güçlük çekerler. Bu durum çocuğun, saldırgan, agresif davranışlar sergilemesine de yol açmaktadır. Aynı zamanda aile ortamında da problemler ortaya çıkarabilir. Çocukların sonsuz istekleri anne-babanın dayanma gücünü zorlar. Bu zorlanma karşısında katı cezalar uygulanabilmektedir. ,aynı evin içinde hem aşırı izin verici olmak hem de katı cezalar uygulamak ayrı bir karmaşıklık yaratmaktadır (Yılmaz ve Kesici, 2014). Aşırı hoşgörülü anne-baba çocuğa hiçbir engellemede bulunmaz. Sınırsız özgürlüğe sahip bu çocuk, sonu gelmeyen isteklerde bulunur, şımarık ve bencil bireylere dönüşürler. Bu çocuklar kendilerini dünyanın merkezinde görürler. Sosyal ortamda, dayanışma, işbirliği içinde olma, paylaşma gibi davranışları zayıftır. Aynı zamanda diğer insanlarla ilişki kurmada zorlanırlar (Çiftçi ve0 Gülaçtı, 2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, “ilişkisel tarama modeli”ne uygun bir biçimde yapılmıştır. İki veya daha fazla değişen arasında birlikte değişim varlığını ve/veya seviyesini tespit etmeyi hedeflemektedir.

3.2. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni İstanbul’da yaşayan 18-25 yaş arası kişiler ile sınırlıdır. Bu araştırmanın evreni 400 kişi üzerinde işlenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçekler; Kişisel Bilgi Formu, Bağımlılık Profil İndeksi ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile limitlidir.

3.3. Veri Toplama Tekniği

Veriler anket uygulama yöntemi ile öz bildirim dayalı olarak toplanacaktır. Anketin uygulayacağı katılımcılara araştırmanın kapsamı ve gayesi ile ilgili sözlü ve yazılı olarak açıklama yapılmış ve gönüllü olan katılımcılar araştırmaya alınmıştır. Sonuçlar kişilere çevrimiçi olarak sunulacaktır ve çalışmanın her katılımcı için 15 dakika olması bekleniliyor. Araştırmada kişilere Kişisel Bilgi Formu, Bağımlılık profil İndeksi ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği sunulacaktır.

3.4. Bağımlılık Profil İndeksi

Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ), Ögel, Evren, Karadağ ve Gürol tarafından geliştirilmiş olup, 37 sorudan meydana gelmekte ve 5 alt ölçeği içermektedir. Alt ölçekler sırasıyla; madde kullanımının özellikleri, madde kullanımının kişinin hayatına etkisi, bağımlılık tanısının ölçütleri, şiddetli madde kullanma talebi ve madde kullanımını bırakma motivasyonunu ölçmektedir (Ögel, Evren, Karadağ, ve Gürol, 2012).

3.5. Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği

Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği, Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek “kabul/ilgi” ve “sıkı denetim/kontrol” olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Kabul/ilgi boyutuyla katılımcıların anne ve babaları tarafından sevilme, ilgilenilme, kabul ve anlayış görme derecesi; sıkı denetim/kontrol boyutuyla ise

denetlenme, kontrol edilme, sınırlandırılma, disiplin altında tutulma dereceleri ölçülmektedir. Ölçek ilk oluşturulduğunda 30 maddeyi içermekte iken, daha sonraki çalışmada toplam madde sayısı 22'ye indirilmiştir (Sümer, 2000). Kabul/ilgi boyutunda 11 madde sıkı denetim/kontrol boyutunda da 11 madde bulunmaktadır. Ölçekteki tek rakamlar kabul/ilgi, çift rakamlar sıkı denetim/kontrol boyutunu temsil etmektedir. Ölçekteki maddeler beşli likert tipi ölçek üzerinde “hiç doğru değil” (1 puan), “doğru değil” (2 puan), “kısmen doğru” (3 puan), “doğru” (4 puan), “çok doğru” (5 puan) şeklinde yanıtlanarak puanlanmaktadır. Çocuk Yetiştirme Stilleri ölçeği anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Sümer (1999) çalışmasında her iki boyutun güvenilirliğine ilişkin alfa güvenirlik katsayıları: anne ve babadan algılanan kabul/ilgi boyutları için .94, anneden algılanan sıkı denetim/kontrol boyutu için .80, babadan algılanan sıkı denetim/kontrol boyutu için ise .70 olarak belirtmiştir (Sümer, 1999).

3.6. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgilerin araştırıldığı formda, katılımcılara cinsiyet, yaş, , eğitim düzeyi ile ebeveynlerinin demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

3.7. Verilerin Analizi

Anne ebeveyn tutumunun Cronbach Alpha katsayısı 0,77; baba ebeveyn tutumunun Cronbach Alpha katsayısı 0,72, madde bağımlılığı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı ise 0,98 olarak ölçülmüştür.

Verilerin istatistik analizinde IBM SPSS 26.0 paket programı kullanılmıştır. Katılımcıların ve anne-babalarının demografik özellikleri ile anne baba ebeveyn tutumları ile madde bağımlılığı ölçeklerinin betimsel istatistikleri (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, ortanca, minimum ve maksimum değerler) hesaplanmıştır. Tüm analizler için karşılaştırılacak gruplara göre ölçek puanlarının normal dağılıp dağılmadığı Shapiro Wilk test ile test edilmiş; tüm normallik testlerinde gruplardan en az biri normal dağılmadığı için non parametrik testler kullanılmıştır. Buna göre, cinsiyete göre madde bağımlılığı karşılaştırmasında Mann Whitney U test; evdeki birey sayısına, anne-baba yaşam durumuna, katılımcıların ve anne- babalarının eğitim durumlarına göre madde bağımlılığı karşılaştırmalarında ise Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. İki'den fazla grupların karşılaştırılmasında kullanılan Kruskal Wallis testinden sonra eğer gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuş ise

bu farkın hangi ikili grup(ların) arasındaki fark veya farklılardan kaynaklandığını bulmak için de Mann Whitney U test kullanıldı. Madde bağımlılığı ile anne ve baba ilgili ve otoriter ebeveyn tutumları arasındaki ilişki (korelasyon) analizinde ise Spearman Korelasyon Analizi kullanıldı.

Tüm istatistik analizler %95 güven aralığında, anlamlılık ise $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımı

n=400	Ort. ± SS	Min. - Maks.
Yaş	20,96± 2,4	18 - 25
Cinsiyet	n	%
Erkek	283	70,7%
Kadın	117	29,3%
Eğitim Durumu	n	%
İlkokul	32	8,0%
Ortaokul	104	26,0%
Lise	181	45,2%
Üniversite	83	20,8%
Evdeki Birey Sayısı	n	%
1-2 kişi	30	7,5%
3-4 kişi	212	53,0%
5-6 kişi	122	30,5%
7 kişiden fazla	36	9,0%
Anne Eğitim Durumu	n	%
Okuryazar değil	62	15,5%
Okuryazar	52	13,0%
İlkokul mezunu	163	40,8%
Ortaokul mezunu	26	6,5%
Lise mezunu	71	17,7%
Üniversite mezunu	26	6,5%
Baba Eğitim Durumu	n	%
Okuryazar değil	7	1,7%
Okuryazar	45	11,3%
İlkokul mezunu	193	48,3%
Ortaokul mezunu	43	10,7%
Lise mezunu	64	16,0%
Üniversite mezunu	48	12,0%
Anne ve babanın yaşam durumu	n	%
Anne ve baba sağ	327	81,7%
Baba vefat etmiş anne sağ	29	7,3%
Anne vefat etmiş baba sağ	42	10,5%
Anne ve baba vefat etmiş	2	0,5%

Katılımcı genç erişkinlerin yaş ortalaması $20,96 \pm 2,4$ olup en küçüğü 18, en büyüğü 25 yaşındadır. Katılımcıların %70,7'si erkek, %29,3'ü de kadındır. Katılımcıların %8'i ilkököl, %26'sı ortaokul, %45,2'si lise, %20,8'i de üniversite mezunudur.

Katılımcı genç erişkinlerin %7,5'inin evdeki birey sayısı 1-2 kişi, %53'ünün evdeki birey sayısı 3-4 kişi, %30,5'inin evdeki birey sayısı 5-6 kişi ve %9'unun da evdeki birey sayısı 7 kişiden fazladır.

Katılımcıların annelerinin %15,5'i okuryazar değil, %13'ü okuryazar, %40,8'i ilkököl mezunu, %6,5'i ortaokul mezunu, %17,7'si lise mezunu, %6,5'i de üniversite mezunudur.

Katılımcıların babalarının %1,7'si okuryazar değil, %11,3'ü okuryazar, %48,3'ü ilkököl mezunu, %10,7'si ortaokul mezunu, %16'sı lise mezunu, %12'si de üniversite mezunudur.

Katılımcı gençlerin %81,7'sinin anne ve babası sağ, %7,3'ünün babası vefat etmiş annesi sağ, %10,5'inin annesi vefat etmiş baba sağ ve %0,5'inin de anne ve babası vefat etmiştir.

Tablo 2. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Cinsiyet		N	Ortanca	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	Erkek	283	67	0	99	60,66	25,4	-1,223	0,773	0,85	<0,001**
	Kadın	117	59	0	92	45,36	35,0	-0,291	-1,622	0,82	<0,001**

** : $p < 0,01$

(Shapiro-Wilk test; $p < 0,001$)

Cinsiyet		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	Erkek	283	212,64	60176,5	13120,5	-3,271	0,001**
	Kadın	117	171,14	20023,5			

** : $p < 0,01$

Katılımcı genç erişkinlerin cinsiyetlerine göre madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Mann Whitney U test; $p=0,001<0,01$) Erkeklerin madde bağımlılığı ölçek puanları kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde fazladır.

Tablo 3. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile evdeki birey sayısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Evdeki Birey Sayısı	N	Ortanca	Min	Maks	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p	
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	1-2 kişi	30	62	0	95	55,97	25,1	-0,703	-0,1	0,94	<0,001*
	3-4 kişi	21	61,5	0	98	49,12	31,5	-0,656	-1,174	0,82	<0,001*
	5-6 kişi	12	68	0	99	63,53	25,1	-1,309	1,218	0,85	<0,001*
	7 kişiden fazla	36	76	17	92	73,06	18,7	-1,351	1,819	0,86	<0,001*

** : $p<0,01$

Evdeki Birey Sayısı	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	sd	p
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	1-2 kişi	30	187,85	32,704	<0,001**
	3-4 kişi	212	174,64		
	5-6 kişi	122	226,04		
	7 kişiden fazla	36	276,79		

** : $p<0,01$

Katılımcı genç erişkinlerin evlerindeki birey sayılarına göre madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Kruskal Wallis test; $p<0,001$) Bu fark; evlerindeki birey sayısı 1-2 kişi olanlarla 7 kişiden fazla olanların (Mann Whitney U test; $p=0,002<0,01$), 3-4 kişi olanlarla 5-6 kişi olanların (Mann Whitney U test; $p<0,001$), 3-4 kişi olanlarla 7 kişiden fazla olanların (Mann Whitney U test; $p<0,001$) ve 5-6 kişi olanlarla 7 kişiden fazla olanların (Mann Whitney U test; $p=0,017<0,05$) madde bağımlılığı ölçek puanları arasındaki farklılardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 4. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile anne-babanın yaşam durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Anne ve babanın yaşam durumu		N	Ortanca	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk p	
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	Anne ve baba sağ	327	64	0	99	53,67	30,1	-0,823	-0,724	0,841	<0,001**
	Baba vefat etmiş anne sağ	29	70	0	91	65,17	23,8	-1,464	2,237	0,851	0,001**
	Anne vefat etmiş baba sağ	42	92	0	92	69,29	22,0	-1,476	2,915	0,831	<0,001**
	Anne ve baba vefat etmiş	2	62,5	62	63	62,50	0,7				

(Shapiro Wilk test; $p < 0,001$) Anne ve babası vefat etmiş katılımcı sayısı yeterli olmadığı için normallik analizi yapılamamıştır.

Anne ve babanın yaşam durumu		N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	sd	p
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	Anne ve baba sağ	327	191,53	11,696	3	0,008
	Baba vefat etmiş anne sağ	29	232,98			
	Anne vefat etmiş baba sağ	42	248,85			
	Anne ve baba vefat etmiş	2	181,50			

** : $p < 0,01$

Katılımcı genç erişkinlerin anne ve babalarının yaşam durumlarına göre madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Kruskal Wallis test; $p = 0,008 < 0,01$) Bu fark; anne ve babası sağ olanlarla anne vefat etmiş baba sağ olanların (Mann Whitney U test; $p = 0,003 < 0,01$) madde bağımlılığı ölçek puanları arasındaki farklardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 5. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile anne-babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Anne Eğitim Durumu	N	Ortanc a	Min .	Maks .	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p	
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	Okuryazar değil	62	74	0	92	70,34	21,2	-1,891	4,12	0,80	<0,001*
	Okuryazar	52	64,5	0	94	62,83	23,2	-1,156	1,091	0,89	<0,001*
	İlkokul mezunu	163	68	0	99	64,58	20,9	-1,191	1,593	0,91	<0,001*
	Ortaokul mezunu	26	64,5	0	91	56,50	25,3	-1,55	1,366	0,74	<0,001*
	Lise mezunu	71	53	0	85	36,44	34,0	-0,052	-1,912	0,75	<0,001*
	Üniversite mezunu	26	0	0	75	10,12	21,1	2,452	5,36	0,55	<0,001*

** : p<0,01

Tüm katılımcı erişkinlerin anne eğitim durumlarına göre madde bağımlılığı ölçek puanları normal dağılmamaktadır. (Shapiro Wilk test; p<0,001)

Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	sd	p
Okuryazar değil	62	261,77	86,745	5	<0,001**
Okuryazar	52	219,05			
İlkokul mezunu	163	224,01			
Ortaokul mezunu	26	188,35			
Lise mezunu	71	134,99			
Üniversite mezunu	26	60,94			

Katılımcı genç erişkinlerin anne eğitim durumlarına göre madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Kruskal Wallis test; p<0,001) Bu fark; anneleri okuryazar olmayanlarla okuryazar olanların (Mann Whitney U test; p=0,035<0,01), okuryazar olmayanlarla ilkokul mezunu olanların (Mann Whitney U test; p=0,012<0,05), okuryazar olmayanlarla ortaokul mezunu olanların (Mann Whitney U test; p=0,002<0,01), okuryazar olmayanlarla lise mezunu olanların (Mann Whitney U test; p<0,001), okuryazar olmayanlarla üniversite mezunlarının (Mann Whitney U test; p<0,001), okuryazar olanlarla lise mezunlarının (Mann Whitney U test; p<0,001), okuryazar olanlarla üniversite mezunlarının (Mann Whitney U test; p<0,001), ilkokul mezunu olanlarla lise mezunu olanların (Mann Whitney U test; p<0,001), ilkokul mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; p<0,001), ortaokul mezunu olanlarla lise mezunu olanların (Mann Whitney U test; p<0,001), ortaokul mezunu olanlarla üniversite mezunu

olanların (Mann Whitney U test; $p<0,001$) ve lise mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p=0,009<0,01$) madde bağımlılığı ölçek puanları arasındaki farklardan kaynaklanmaktadır.

Baba Eğitim Durumu	N	Ortanca	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p
Okuryazar değil	7	65	27	84	60,14	18,4	-0,777	0,976	0,96	0,796
Okuryazar	45	71	0	91	67,31	19,3	-1,693	3,801	0,85	<0,001**
İlkokul mezunu	19	71	0	99	66,78	21,8	-1,365	1,959	0,88	<0,001**
Ortaokul mezunu	43	61	0	91	57,77	23,6	-1,198	1,149	0,86	<0,001**
Lise mezunu	64	64,5	0	80	49,48	29,6	-0,926	-0,929	0,74	<0,001**
Üniversite mezunu	48	0	0	75	10,08	21,8	2,243	3,805	0,53	<0,001**

** : $p<0,01$

Katılımcı gençlerin babaları okuryazar olmayanların sayısı yedi kişi olduğu görülmüş olup, bunun örneklemini temsil etmediği öngörülmüştür. (Shapiro Wilk test; $p<0,01$)

Baba Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	sd	p
Okuryazar değil	7	193,07			
Okuryazar	45	239,09			
İlkokul mezunu	193	239,31	104,322	5	<0,001**
Ortaokul mezunu	43	189,01			
Lise mezunu	64	171,63			
Üniversite mezunu	48	58,15			

** : $p<0,01$

Katılımcı genç erişkinlerin baba eğitim durumlarına göre madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Kruskal Wallis test; $p<0,001$) Bu fark; babaları okuryazar olmayanlarla üniversite mezunlarının (Mann Whitney U test; $p<0,001$), okuryazar olanlarla ortaokul mezunlarının (Mann Whitney U test; $p=0,022<0,05$), okuryazar olanlarla lise mezunlarının (Mann Whitney U test; $p=0,001<0,01$), okuryazar olanlarla üniversite mezunlarının (Mann Whitney U test; $p<0,001$), ilkokul mezunu olanlarla ortaokul mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p=0,006<0,01$), ilkokul mezunu olanlarla lise mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p<0,001$), ilkokul mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U

test; $p < 0,001$), ortaokul mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p < 0,001$) ve lise mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p < 0,001$) madde bağımlılığı ölçek puanları arasındaki farklardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 6. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile bireyin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Eğitim Durumu		N	Ortanca	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	İlkokul	32	76	4	91	67,75	22,9	-1,688	2,196	0,78	<0,001**
	Ortaokul	104	73	34	95	73,42	13,0	-0,287	-0,433	0,96	<0,001**
	Lise	181	64	0	99	58,78	25,6	-1,205	0,734	0,85	<0,001**
	Üniversite	83	6	0	82	24,47	29,5	0,687	-1,272	0,76	<0,001**

** : $p < 0,01$

(Shapiro Wilk test; $p > 0,05$)

Eğitim Durumu		N	Sıra Ortalaması	Kruskal Wallis H	sd	p
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	İlkokul	32	259,17	111,438	3	<0,001**
	Ortaokul	104	266,04			
	Lise	181	200,94			
	Üniversite	83	94,78			

** : $p < 0,001$

Katılımcı genç erişkinlerin eğitim durumlarına göre madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. (Kruskal Wallis test; $p < 0,001$) Bu fark; ilkokul mezunu olanlarla lise mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p = 0,005 < 0,01$), ilkokul mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p < 0,001$), ortaokul mezunu olanlarla lise mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p < 0,001$), ortaokul mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p < 0,001$) ve lise mezunu olanlarla üniversite mezunu olanların (Mann Whitney U test; $p < 0,001$) madde bağımlılığı ölçek puanları arasındaki farklardan kaynaklanmaktadır.

**Tablo 7. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile ilgili ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
Anne baba ilgili ebeveyn tutumları ile madde bağımlılığı ölçek puanlarının betimsel istatistikleri**

	N	Ortanca	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p
Anne ilgili ebeveyn boyutu puanı	400	32,5	11	44	32,07	5,5	0,101	0,25	0,97	<0,001**
Baba ilgili ebeveyn boyutu puanı	400	28,5	11	46	29,93	5,3	0,38	0,569	0,96	<0,001**
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	400	65	0	99	56,19	29,3	-0,931	-0,402	0,84	<0,001**

** : p<0,01

		Anne ilgili ebeveyn boyutu puanı	Baba ilgili ebeveyn boyutu puanı	Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı
Anne ilgili ebeveyn boyutu puanı	r	1,000	,626**	-,470**
	p		<0,001	<0,001
	N	400	400	400
Baba ilgili ebeveyn boyutu puanı	r		1,000	-,490**
	p			<0,001
	N		400	400
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	r			1,000
	p			
	N			400

** : p<0,01

Katılımcıların anne ilgili ebeveyn boyutu puanları ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, orta düzeyde, negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. (Spearman Korelasyon Analizi; $r=-0,47$; $p<0,001$) Anne ilgili ebeveyn boyutu puanı arttıkça madde bağımlılığı ölçek puanı düşmekte ya da anne ilgili ebeveyn boyutu puanı azaldıkça madde bağımlılığı ölçek puanı artmaktadır.

Katılımcıların baba ilgili ebeveyn boyutu puanları ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, orta düzeyde, negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. (Spearman Korelasyon Analizi; $r=-0,49$; $p<0,001$) Baba ilgili ebeveyn boyutu puanı arttıkça madde bağımlılığı ölçek puanı düşmekte ya da baba ilgili ebeveyn boyutu puanı azaldıkça madde bağımlılığı ölçek puanı artmaktadır.

Tablo 8. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile sıkı denetim/kontrol ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Anne baba sıkı denetim/kontrol ebeveyn tutumları ile madde bağımlılığı ölçek puanlarının betimsel istatistikleri

	N	Ortanca	Min.	Maks.	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk	p
Anne sıkı denetim/kontrol ebeveyn boyutu puanı	400	31	11	55	33,10	7,8	0,337	-0,347	0,961	<0,001**
Baba sıkı denetim/kontrol ebeveyn boyutu puanı	400	30	11	52	31,38	6,6	0,379	0,345	0,975	<0,001**
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	400	65	0	99	56,19	29,3	-0,931	-0,402	0,844	<0,001**

		Anne sıkı denetim/kontrol ebeveyn boyutu puanı	Baba sıkı denetim/kontrol ebeveyn boyutu puanı	Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı
Anne sıkı denetim/ kontrol ebeveyn boyutu puanı	r	1,000	,618**	0,052
	p		<0,001**	0,301
	N	400	400	400
Baba sıkı denetim/ kontrol ebeveyn boyutu puanı	r		1,000	-0,093
	p			0,064
	N		400	400
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	r			1,000
	p			
	N			400

** : p<0,01

Katılımcıların anne ve baba sıkı denetim/kontrol ebeveyn boyutu puanları ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. (Spearman Korelasyon Analizi; p>0,05)

Tablo 9. 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile yaş değişkenleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

		Yaş	Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı
Yaş	r	1,000	-0,033
	p		0,507
	N	400	400
Madde Bağımlılığı Ölçek Puanı	r		1,000
	p		
	N		400

Katılımcıların yaşları ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur. (Spearman Korelasyon Analizi; p>0,05)

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma neticesinde bulunan bulguların genel bir değerlendirilmesi yapılarak, 18-25 yaş aralığındaki genç erişkinlerin, BAPİ ölçeği ve Çocuk Yetiştirme Stilleri ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler ele alınıp tartışılacak ve uygun öneriler sunulacaktır. Araştırmanın katılımcıları 18-25 yaş arası kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %70,7'si erkek, %29,3'ü kadındır. Bu katılımcıların eğitim seviyeleri şu şekildedir; ilköğretim mezunu olan 32 kişi ortaokul mezunu olan 104 kişi, lise mezunu olan 181 kişi, üniversite mezunu ise 83 kişidir. Katılımcıların eğitim seviyeleri incelendiğinde lise dengi ve altı derecedeki eğitim düzeyine sahip kişilerin üniversite mezunu kişilere göre madde bağımlılığı puanı arasında anlamlı bir fark vardır. Ayrıca oransal olarak bakıldığında ilköğretim mezunlarının ortaokul mezunlarına, ortaokul mezunlarının lise mezunlarına, lise mezunlarının üniversite mezunlarına göre madde bağımlılık ölçek puanı daha fazla oranda görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre anne ilgili ebeveyn boyutu puanları ile madde bağımlılık puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Anne ilgili ebeveyn boyutu puanı arttıkça madde bağımlılığı puanı düşmekte ya da anne ilgili ebeveyn boyutu puanı azaldıkça madde bağımlılığı puanı artmaktadır. Aynı şekilde, baba ilgili ebeveyn boyutu puanları ile madde bağımlılığı puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anne-babanın kabul/ilgi puanlarının yüksek olmasının, çocukların madde bağımlılığından uzaklaşmasını sağladığı düşünülmektedir. Bir diğer elde edilen sonuç, sıkı denetim/ kontrol boyutları ile madde bağımlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı yönündedir.

□18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Alt problemlere yönelik bulgular incelendiğinde, 18-25 yaş arası bireylerin madde bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre erkeklerin, kadınlara oranla anlamlı bir şekilde fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Veriler incelendiğinde, erkeklerin madde bağımlılığı ölçek puanları kadınlara göre istatistiksel olarak fazla olduğu tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında cinsiyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki doğrudan ve dolaylı olarak çalışmalara yansımıştır. Koca ve Oğuzöncül (2015)'ün yapmış olduğu çalışmada, sigara, alkol, madde kullanımı ve madde kullanımına etki eden etmenler ve aileden aldıkları sosyal desteğin etkisini saptamayı amaçlamışlardır. 504 kişi ile yürüttükleri çalışmada verilerin toplanması için, sosyodemografik

özelliklere ilişkin sorular, madde kullanımına ilişkin sorular, Fogerstrom Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT) ve Sosyal Destek Ölçeği kullanmışlardır. Araştırma neticesinde, bağımlılık yapıcı maddeleri erkekler, kadınlara oranla daha fazla kullanmaktaydı. Yalçın ve ark. (tarih), üniversite öğrencilerinde madde kullanım yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelendiği araştırmada, erkeklerin, kadınlara oranla istatistiksel olarak daha yüksek oranda en az bir defa madde kullanım oranına sahiplerdi. Aynı zamanda erkek olmak, madde kullanma açısından bir risk faktörüydü. Türkiye Uyuşturucu Raporu (2019), göre, 1338 kişi ile yapılan araştırmada, hayatında en az bir kere madde kullananların %94'ü erkek, %6'sı ise kadın olarak saptanmıştır. Evren ve Çakmak (2001)'in yürüttüğü başka bir çalışmada ise 2000 yılında yatarak tedavi gören madde bağımlısı hastaların tamamı değerlendirildiğinde, kadınların oranı %4,8 (n=51), erkeklerin oranı ise %95.2 (n=1016) olarak bulunmuştur. Benzer şekilde literatürde madde bağımlılığının erkeklerde kadınlara oranla daha fazla olduğu belirtilmektedir. Özcan, Öztürk, Özdil ve Kaya (2016)'nin yapmış oldukları çalışmada ise Nevşehir ilinde yaşayan lise öğrencilerinin sigara, alkol ve madde kullanım sıklığını saptamak amaçlanmıştır. 2024 öğrenciden aldıkları bilgiler doğrultusunda, erkeklerin sigara kullanımı hariç diğer maddeleri kullanma oranı kadınlara oranla daha yüksek olarak belirlenmiştir. Atlam ve Yüncü (2017), tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada, madde deneyimi, madde kullanım bozuklukları ile cinsiyet arasındaki ilişki incelenmiş ve 1522 öğrencinin katıldığı araştırmada erkeklerde, madde kullanımı, tütün ve alkol kullanımı kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırmalar neticesinde erkeklerin daha fazla madde kullandığı ve madde kullanım sonucunda erkeklerin kadınlara göre daha fazla bağımlılık geliştirdikleri sonucuna varılabilir. Kadınların daha az oranda madde bağımlılığı geliştiriyor olmasının, kadının toplumdaki yeri ve kadına atfedilen geleneksel rollerden kaynaklandığı, kadınların erkeklere göre daha geç yaşta alkol ve madde kullandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda, kadınların erkeklere oranla daha fazla etiketlenmeye maruz kaldığı, erkeklerin herhangi bir statü kaybı yaşamadığı, kadınların ise ahlaksız, kötü kadın gibi tanımlamalara maruz kalmasının madde kullanımının cinsiyet yaygınlığı açısından bir fark oluşturabileceği düşünülmektedir.

□18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile bireyin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yapılan bu araştırmada sayısal verilere bakarak madde bağımlılığı ölçek puanının, lise dengi ve altı eğitim seviyesine sahip kişilerin, üniversite mezunu kişilerin ölçek puanına göre daha yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu da üniversite mezunlarında madde bağımlılığının düşük olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda eğitim oranları verilerine dayanarak ilkokul ve ortaokul mezunu olmanın madde bağımlılığı riskini artırdığı ortaya çıkmaktadır. Uzbay T. (2009)'ın yaptığı araştırmaya göre, madde kötüye kullanma ve bağımlılığının oluşmasındaki en önemli faktörlerden birinin de, bireylerin düşük eğitim seviyesi sebebiyle, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kuramaması ve sağlıklı sonuca ulaşamamasıdır. TUBİM'(2014) in yaptığı bir başka araştırmada ise, madde kullanan ilkokul mezunu oranı %28.90, ortaokul ve dengi mezun %34,74, lise mezunu %19,30 iken lisan mezunu oranı %1,80 olduğu saptanmıştır. Bulut, Savaş, Cansel, Selek, Kap Yumru ve Vırt (2006), Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri Anabilim Dalı Alkol Madde Kullanım Bozuklukları Birimi'ne (GAMAB) başvuran, alkol ve madde bağımlılığı olan 126 hasta ile yürüttükleri çalışmadan elde ettikleri verilerde, eğitim seviyesinin düşüklüğü ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu, eğitim düzeyinin düşük olduğu gruplarda, madde bağımlılığı oranının artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Türkcan (1998), madde bağımlısı bireylerin eğitim düzeylerini incelediği çalışmasında, ilk sırayı %41-58 ile ilkokul mezunları alırken, yüksekokul mezunlarının oranı %3-9 arasında bulunmuştur. Beraberinde, çalışma verileri yüksekokul mezunu kişilerin hastaneye tedavi için yatış oranlarının zaman geçtikçe azaldığını da göstermektedir. Beyazyürek, Alpkan, Karamustafalıoğlu, Özer ve Anıl (1990)'nın yaptığı benzer şekildeki çalışmada Amatem'de 1983-1998 yılları arasında yatarak tedavi gören hastaların eğitim düzeylerine bakıldığında, üniversite mezunu %9.03'lük bir oranla karşımıza çıkarken, ilkokul %44.80 ile, ortaokul %22.10 ile, lise mezunu ise %18.16 ile karşımıza çıkmaktadır. Saatçioğlu, Evren ve Çakmak (2003), çalışmalarında bireylerin eğitim düzeyinin madde bağımlılığı ile ilişkisini incelemiş olup ikisi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmada, madde bağımlısı kişilerin yüksek oranda ilkokul mezunu olduğu, yüksekokul mezunlarında ise daha düşük oranda olduğunu bulmuşlardır. Madde kullanımı ve eğitim seviyesi ile ilgili yapılan diğer araştırma sonuçları ile bu araştırma sonuçları arasında paralellikler

bulunmaktadır. Bunun sebepleri olarak ise şunları gösterebiliriz; okul ortamından uzak kalmak ve olumlu davranışları olan kişilerle arkadaşlık edememek, okul hayatına devam etmeyen bireylerin çalışma hayatına erken başladığı ya da bu zamanın sokakta geçirilmesi sebebiyle, çocuğun gözetimden yoksun olması madde kullanım riskini artırabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bilimsel değerleri olan bir ortamın, olumlu arkadaşlık ilişkileri geliştirme oranını artırdığı ve riskli davranışlardan uzak tuttuğu düşünülmektedir.

□ 18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile kabul/ilgi ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bulgular incelendiğinde 18-5 yaş arası katılımcıların, anne kabul/ilgi ebeveyn boyutu puanı ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Annenin kabul/ilgili ebeveyn boyutu puanı arttıkça madde bağımlılığı ölçek puanı düşmekte ya da anne kabul/ilgi ebeveyn boyutu puanı azaldıkça madde bağımlılığı ölçek puanı artmaktadır. Yine bu çalışmada baba kabul/ilgili ebeveyn boyutu puanları ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Baba kabul/ilgi ebeveyn boyutu puanı arttıkça madde bağımlılığı ölçek puanı düşmekte ya da kabul/ilgi ebeveyn boyutu puanı azaldıkça madde bağımlılığı ölçek puanı artmaktadır. Literatür incelendiğinde bu sonuçları destekleyen çalışmalar bulunmaktadır.

Özcan Demir,(2006), toplam 726 kişi ile yaptığı çalışmada, bireyin madde bağımlılığı ile ebeveynin çocuk yetiştirme tarzı ile anlamlı ilişkiler bulmuştur. Gençlerin madde bağımlısı olmasında sorunlu aile yapısı dikkat çekmektedir. Bu tür anne-baba, iletişimden yoksun, yoğun bir biçimde çatışma halinde olan, problemleri çözmede destek vermeyen, ilgisiz bir bakım tarzını benimsemişlerdir. Özmen ve Kubanç (2013)'ın, öğrencilerin uyuşturucu madde kullanımında rol oynayan noktaları tespit etmeye çalıştığı araştırmalarında, uyuşturucu maddeye başlama sebeplerinden ilki ailesel problemlerden kaynaklandığını bulmuşlardır. Katılımcılardan bazıları uyuşturucu kullanma nedenleri arasında, anne-babaların yeteri kadar ilgi, sevgi ve şefkat göstermediklerini dile getirmişlerdir. Anne-babanın ilgisiz olması, aile içinde yaşanan problemleri gençleri madde kullanmaya iten unsurlardır. Çocuğun kişiliğinin oluştuğu temel yapılardan biri de aile ortamıdır. Bu ortam içinde yaşanabilecek,

çatışma, ilgisizlik, duyarsızlık çocuğun anne-babadan uzaklaşmasına yol açabilmekte ve böylece kişinin madde ile buluşması kolaylaşabilmektedir(Özmen ve Kubanç, 2013). Bircan (2011)'in, çalışmasında madde bağımlısı olan ve olmayan kişilerin, algıladıkları ebeveyn kabul-reddi kontrolü ve çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş, bunun sonucunda madde bağımlısı olan kişiler, olmayanlara oranla daha az kabul/ilgi almaktaydılar. Eksi, (2003), yaptığı çalışmada, çocuk ve gencin, yetişkinle , güven çerçevesi dahilinde, sıcak bir ilişki kurması, sağlıklı ruhsal yapının gelişmesinin temeli olduğunu ve kişinin yaşamındaki zorluklara karşı dayanma gücünü artıracak sonucuna ulaşmıştır. Akkuş(2010), ise anne-baba ile kurulan bağın güçlü olması, anne-babanın çocuğunu desteklemesi, gelişimini takip etmesi, aile içi iletişimin sağlıklı olması çocuğu risk faktörlerine karşı koruyan unsurlar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin karşılaştırıldığı bir başka araştırmada, madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlerin, madde kullanım bozukluğu olan ergenlere nazaran kabul/ilgi boyutundan daha yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Madde kullanan ergenler, anne-babalarının ilgisini yeterli bulmadıklarını, kendilerine güvenli bir ortam sağlamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu noktada, anne-baba tutum ve davranışlarının madde kullanımı açısından önem arz ettiği görülmektedir.(Aydoğdu ve Olcay Çam, 2013).

Peltzer (2009), yaptıkları çalışmalarda, anne-baba gözetiminin ve bağlılığının çocuğun madde ile buluşmasında koruyucu etmenler olduğunu bildirmişlerdir. Oğuz, (2019), 101 kadın ve 100 erkek olmak üzere 201 lise öğrencisiyle, madde kullanan ve kullanmayan ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ile algılanan bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın neticesinde, madde kullanmayan ergenlerin algılanan anne kabul/ilgi puanı, madde kullananların puanlarına göre anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bu araştırmada, anne-babanın çocuklarıyla ilgilenmesi, problem çözmede destek olması sıcak ve destekleyici olması, çocukların madde kullanımını önlemede önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, bu araştırmanın bulgularına göre, kabul/ilgi düzeyi düşük olan anne-babanın çocuklarında, madde bağımlılık düzeylerinin yüksek olmasında; anne-baba tarafından ilgi görmeyen, yaşanan zorluklar karşısında destek alamayan bireylerin bu durumlarla baş etmek için madde kullandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda, ebeveynlerle yaşanan çatışma, problemlerin dile getirilmemesi, duyarsızlık ilgisizlik, denetimden yoksun olma gibi

pek çok negatif durumun çocuğu duygusal açıdan olumsuz etkileyebileceği, anne-babadan uzaklaştıracağı ve bu açığı da madde ile dolduracağı düşünölmektedir.

□18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile anne-babanın eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmada göröldüğü üzere, annesi ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahip kişilerin lise mezunu ve üstü kişilere göre madde kullanımını arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Ayrıca oransal olarak bakıldığında, okuryazar olmayanların, okuryazar olanlara, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunlarına göre madde bağımlılık oranlarının daha yüksek olduğu, ilkokul mezunlarının, lise ve üniversite mezunlarına göre madde bağımlılık oranlarının daha yüksek olduğu, lise mezunu olanların, üniversite mezunlarına göre madde bağımlılık oranlarının daha fazla olduğu görölmüştür. Yapılan araştırmada 400 kişi içerisinde okuryazar olmayan babaya sahip yedi kişi olduğu görölmüş olup bunun örneklemini temsil etmediği öngörölmüştür. Bu tablonun analizinde okuryazar olmayan babalar yorumlamaya dahil edilmemiştir. Bunun akabinde, genç erişkinlerin baba eğitim durumları ile madde bağımlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Babası ortaokul ve altı eğitim seviyesine sahip bireylerin, lise ve üniversite mezunu babaya sahip kişilere göre madde bağımlılığı ölçek puanı daha yüksektir. Mutlu ve Öztürk (2019), bir AMATEM kliniğinde yatan hastaların sosyodemografik verilerinin incelendiği çalışmalarında, anne-baba eğitim düzeylerinin yaklaşık %70 civarında 1-5 sene aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Riskli davranışlar ve aile faktörünün ele alındığı çalışmada, anne-babanın eğitim seviyesinin yükselmesiyle ergende madde kullanımında bir azalma olduğunu bulmuşlardır. Yürütölen bir başka çalışmada benzer sonuçlar bulunmuştur. Anne-babanın eğitim durumuna bakıldığında, annelerin %52.5'i ilkokul mezunu, %4,5'i üniversite mezunu iken babaların %36.7'si ilkokul ve %9,6'sının üniversite mezunu olduğu bildirilmiştir(Özcan, Öztürk, Özdil ve Kaya, 2016). Yıldızhan, (2019), 385 madde bağımlısı olan katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların yarısına yakınının anne-baba eğitim seviyelerinin düşük olduğu saptanmıştır. Çiftçi, (2019), eroin bağımlılığı geliştirmiş olan ve bağımlı olmayan adölesanların, aile işlevleri ile ilişkisini araştırmış, araştırma neticesinde ailelere ait demografik bilgileri incelediğinde, bağımlı olmayan kişilerin, anne eğitim seviyesinin, bağımlı olan kişilerin anne eğitim seviyesine göre daha yüksek

bulunmuştur. Bağımlı olan grubun annelerinin yarısı eğitim almamışken, yalnızca 16 anne üniversite mezunuydu. Baba eğitim durumuna bakıldığında ise, benzer sonuçlar karşımıza çıkmaktadır, bağımlı grupta 10 baba ilkokul sekizinci sınıfı tamamlamış, 18 baba ilköğretimini tamamlamamıştı. Sağlıklı grupta ise 28 baba üniversite mezunuydu. Bu bizim çalışmamızla da paralellik göstermektedir. Erci, (1999), 324 kişi ile yürüttüğü çalışmasında, deneklerin annelerinin %44,68'nin ilkokul, %10,03'ünün ortaokul, %19,04'ünün lise ve %13,06'sının ise üniversite mezunu olduğu bulunmuş, anneni eğitim seviyesi ile madde kullanım arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Yapılan başka bir araştırmada ise, babanın ilköğretim düzeyi eğitime sahip olması, çocuklarının madde bağımlılığından korunma becerilerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur (Uzun ve Kelleci, 2018).

Araştırmamızda, katılımcıların madde bağımlılık ölçeği puanı, anne ve babaların düşük eğitim seviyesinde daha yüksek bulunmuştur. Bu eğitim seviyesi düşük anne-babanın daha fazla mesai yaptığı, ekonomik açıdan zorlandıklarını ve geçim derdinde olduklarından dolayı, çocuklarına yeterince vakit ayıramadıkları düşünülmüştür. Ayrıca, anne-babanın eğitim seviyesinin artması, toplumunda eğitim seviyesinin yükselmesi anlamına geldiği ve bu doğrultuda bağımlılıkla ilgili bilincinde arttığı ve böylece çocukların madde kullanmasında önleyici bir faktör olduğu düşünülmüştür.

□18-25 yaş arası genç erişkinlerde madde bağımlılığı ile sıkı denetim/kontrol ebeveyn tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırma bulguları incelendiğinde, 18-25 yaş arası genç erişkinlerin, madde bağımlılığı ile sıkı denetim/ kontrol anne-baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde, anne-baba tutumları ile madde bağımlılığı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığını gösteren çalışmanın olmasıyla beraber (San, Erensoy, Aytac ve Berkol, 2020), sıkı denetimli/kontrollü anne-baba tutumunun madde bağımlılığı ile ilişkili olduğunu inceleyen araştırmalar mevcuttur. Koçhan (2014), yürütmüş olduğu çalışmasında, madde kullanan erbaş ve erlerin, ebeveynlerini daha az ilgili, aşırı kontrol edici, denetleyici algıladıklarını, Aydoğdu ve Çam (2013) ise çalışmalarında, madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin, madde kullanım bozukluğu olmayan ergenlere nazaran anne-babalarının daha fazla kontrol, denetim gösterdiklerini, ergenlerin anne-babaya korkuyla bağlandığını tespit etmişlerdir.

Özcan Demir (2006)'de, anne-babası ilgisiz, baskıcı, otoriter olan bireylerin daha yüksek düzeyde madde bağımlısı olduklarını bildirmiştir. Oğuz ve Öğretir Özçelik (2018) ise, anne-babanın, çocuğa karşı sıkı-denetim/kontrol kurmaları, çocuğu madde bağımlılığına karşı koruyucu bir faktör olmasından ziyade madde bağımlılığına daha çok yaklaştırdığı sonucuna varmıştır. Yürütülen bir başka çalışmada da, alkol deneyen bireylerin, aile yapısında otoriter/baskıcı tutumun hakim olduğu bildirilmiştir (Akfert, Çakıcı ve Çakıcı, 2009).

Araştırma bulgularının literatür çalışmalarından farklı sonuçlar ortaya koymasında, bu çalışmanın örnekleminin yalnızca İstanbul'da yaşayan katılımcılardan ve yukarıda belirtilen çalışmaların örnekleminde küçük olmasından kaynaklandığını, böylece daha az sayıda otoriter anne-baba tutumuna sahip bireylerin katıldığı bunun da aralarındaki ilişkiyi tespit etmede güçlük doğurabileceğini düşündürmektedir. Aynı zamanda, Türk aile yapısının genellikle otoriter bir ebeveynlik tarzının benimsediğini, otoriter kültürlerde anne-babanın bu tutumunu içselleştiren, kabul eden bireyin ruh sağlığına ve riskli davranışlarda bulunmayacağı da öngörülmüştür. Ayrıca otoriter ailelerde yetişen çocuklar, yeterli özgürlüğe sahip olamadığı, anne-babanın dayatma ile karakterize edildiği bilinmektedir (Kaya, 2019; Oğuz, 2019; Pekşen Akça, 2012). Çocuğun üzerinde bir dizi kural ve davranışların uygulandığı, çocuğun bu kurallara sıkı sıkıya bağlandığı aksi takdirde ceza ile karşılaşacağı için madde kullanma girişiminde bulunamadığı da düşünülmektedir.

ÖNERİLER

1. Bu araştırma, İstanbul'da yaşayan bireyler ile yürütülmüştür. Türkiye'de başka illerde yaşayan bireyleri de kapsayacak şekilde geniş bir örneklem grubu ile yapılabilir.

2. Okullardaki, derslerin içeriğine madde kullanımı sorununa yer verilebilir ve böylece ders programlarının içeriği madde kullanımını önlemeye yönelik mesajlar verilmiş olur.

3. Aile, okul ve arkadaş çevresini de içine alan sosyal çevresini bir bütün olarak düşünüp, sorunu bu çerçevede ele almak kalıcı ve etkili bir çözüm olabilir.

4. Öğrencilere ve ebeveynlere sigara, alkol ve maddelerin genel özellikleri, riskli kullanım tipleri, insan sağlığı üzerindeki etkileri, akademik başarıya, kişisel gelişime olan etkileri, sosyal alanda yarattığı problemler gibi konularda eğitim verilmesi şeklinde programlar hazırlanabilir.

5. Ailelere ebeveynlik görevlerini, çocuklarıyla olan iletişimlerini, ortak aktivitelerini çocukları üzerindeki kontrollerini, çocuklarına verdikleri güven duygusunu geliştirmelerini sağlayacak kamu spotu videoları hazırlanabilir.

6. Ailelere yönelik yapılacak temel öneri çocuklarıyla çok iyi bir iletişim kurmaları ve sevgilerini açıkça belirtmeleridir. Duygularını kendileri de tanıyıp bunu doğru anlamak gerekli eğitimsel ortamlara katılmalarıdır.

7. Ailelere verilecek bir başka öneri ise, çocuklarının pozitif yönlerini ve davranışlarını desteklemeleri, kendi yeterliliğini göstermelerine yardımcı olmaları, çocuğun anne-babaya yakın olması yakınlık duyması için onunla paylaşım yapabilecek ortamların yaratılması, birlikte geçirilen zamanlar arttırılması olabilir.

KAYNAKÇA

- Abay, S.A. (2019). *Aile İçi İletişim ve Uyum Sorunları: Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerinden Bir Değerlendirme*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Aktan Mutlu, E. & Öztürk Sarıkaya, Ö. (2019). Bir AMATEM Kliniğinde Tedavi Gören Hastaların Sosyodemografik Verilerinin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22, 276-285.
- Aktaş, S.(2011). *9.Sınıfta Anne-baba Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Alabay, E. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuğu olan Ebeveynlerin Ebeveynlik Tutumlarının İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2) 156-174. DOI: 10.24130/eccd-jecs.196720171234
- Alaca, R. (2018) *Sentetik Kannabinoid Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Yürütücü Fonksiyonların Değerlendirilmesi ve Opiyat Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerle Karşılaştırılması*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Alikaşifoğlu, M. & Ercan, O. (2002). Ergenlerde Madde Kullanımı. *Türk Pediatri Arşivi*, 37(2), 66-73
- Arslan, E. (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 7-14.
- Atlam Havaçeliği, D. & Yüncü, Z. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanım Bozukluğu ve Ailesel Madde Kullanımı Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri*, 20, 166. DOI: 10.5505/kpd.2017.88598
- Aydoğdu, F. & Dilekman, M. (2016). Ebeveyn Tutumları Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilme. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 570-585.
- Aydoğdu, H. & Olcay Çam, M. (2013). Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3), 142.
- Aydoğdu, H. Ve Çam, M.O (2013). Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Sosyal Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3), 137-144.
- Bal, E.H. (2019). *Kamu Güvenliği Açısından Kentsel Suçlar: Kütahya Madde Bağımlılığı Örneği*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Başkurt, İ. (2012). Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları (Psiko-Sosyal Bir Yaklaşım) . *Journal of Istanbul University Faculty of Theology* , 0 (8), 89.

- Batem34. (t.y). Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Bağımlılığı. Erişim Adresi: <http://www.batem34.com/uyusturucu.asp>
- Belli, M. (2018). *Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu, Akıllı Telefon Kullanımı ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Kütahya: Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Beyazyürek M, Alpkan L, Karamustafaloğlu K.O, Özer Ö.A, Anıl MK: Uyuşturucu Madde Bağımlılarında Sosyodemografik Özellikler. *Düşünen Adam* 1990; 3: 59-61
- Bircan, S. (2011). *Madde Bağımlısı Olan ve Olmayan Ergenlerin Benlik Saygıları, Algıladıkları Ebeveyn Kabul Reddi ve Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Karşılaştırılması*. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı.
- Bozkurt, R. (2019). *Madde Bağımlılığının Demografik Özelliklerle İlişkisi: Adana/Seyhan Örneği*. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Boztaş, H.M. & Arısoy, Ö. (2010). Uçucu Madde Bağımlılığı Ve Tıbbi Sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*,2(4), 516-531.
- Bulut, I. (1993). *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları.
- Bulut, M., Savaş, H.A., Cansel, N., Selek, S., Kap, Ö., Yumru, M., Vırit, O. (2006). Gaziantep Üniversitesi Alkol ve Madde Kullanım bozuklukları Birimine Başvuran Hastaların Sosyodemografik Özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 7, 69.
- Büyükkaragöz, S. (1990). Okula Uyumsuzluk Ve Başarısızlıkta Ailenin Rolü. *Eğitim Ve Bilim Dergisi*,14(78), 29-33.
- Canlı, Ö. (2019). *Öğrenilmiş Güçlülük Aile Bütünlük Duygusu ve Aile İçi İletişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Cengisiz, C. (2013). *Alkol Bağımlılığında Aleksitimi ve Öfkenin Tedavi Motivasyonuna Etkisi*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Chasan, N. (2010). *Alkol Bağımlılığı İle Çocukluk Çağı Travmaları İlişkisi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Coşar, A. (2011). *Uyuşturucu Madde Suçları, Madde Bağımlılığı Suç İlişkisi ve Eroinin Analizi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kimya Anabilim Dalı.
- Çalışkan Sarı, A. & Şahin-Acar B. (2018). Annenin Ebeveyn Tutumlarının ve Çocuğun Annesinin Tutumlarıyla İlgili Algısının Çocuğun Duygu Tanıma Becerilerindeki Rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(12), 27-50. DOI: 10.7816/nesne-06-12-02

- Çataloğlu, B. (2011). *Madde Kullanan ve Kullanmayan Ergenlerin psikolojik Sağlamlık ve Aile İşlevleri Açısından Karşılaştırılması*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı.
- Çetin, Y. (2013). *Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı. Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma İlişkileri ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı*.
- Çiftci, Z. & Gülaçtı, F. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ve Flört Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1282-1309.
- Çiftçi, A. (2019). *Adölesan Eroin Bağımlılarında Çocukluk Çağı Travmaları, Stresle Başa Çıkma Tutumları ve Aile İşlevlerinin Tanımlanması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Dar, M. (2019). *Madde Bağımlılığı Tedavi Sürecinde Aile İşlevselliğinin Rolünün İncelenmesi*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı.
- Demir, M.T. (2018). *İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Eğitim Başarısına Aile İçi İletişimin Etkileri*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Demircioğlu, H., Tezel Şahin, F., & Günindi, Y. (2011). Anne Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi*, 13(1), 92-106.
- Demiriz, S. & Öğretim, A.D (2007). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Çocuklarının Anne Tutumlarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Demirkapu Jafarova, M. (2014). *Adenozin Reseptörlerinin Morfin Bağımlılığı ve Yoksunluğunda Nucleus Accumbens'teki Rolü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı.
- Demiröz, T. (2014). Anne-Baba Tutumları. *Onto Dergisi*, 26-28. Erişim Adresi: <https://www.ontodergisi.com/sayilar/anne-baba-tutumları>
- Dokuyan, M. (2016). 12. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Dozkuzlu, E. (2016). *18-25 Yaş Arası Üniversite Öğrencilerinde Anne-Baba Tutumunun Kişinin Kaygı Düzeyleri ve Bağlanma Tipi İle İlişkisi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı

- Eagleman, D. (2013). *İncognito: Beynin Gizli Hayatı*. (çev. Zeynep Arık Tozar), İstanbul: Domingo Yayınevi.
- Eker, H. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Öz-Duyarlık ve Duyarlı Sevgi Düzeylerinin Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Ekşi, A. (2003). Gözden Geçirme: Beş Kıtada Genç Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 10(2), 84.
- Erbay, E., Oğuz, N., Yıldırım, B., Fırat, E. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığı Olan bireylerin Başa Çıkma Tutumları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 597-609.
- Erbay, H.N. (2013). *Aile İşlevselliğinin Matematik Başarısı İle İlişkisi: Güney Kore-Türkiye Karşılaştırması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Erci, B. (1999). Lise Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı ve Etkileyen Ailesel Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, 2(1), 85-86.
- Erenköy Ruh Ve Sinir Hastalıkları Eğitim Ve Araştırma Hastanesi. (2018). *Uçucu Madde İle ilişkili Bozukluklar*.
- Erişim Adresi:*
- http://istanbulsaglik.gov.tr/belge/ERSHEAH/UCUCU_KULLANIM_BRS_BASKI_RE_V_C/
- Erözkan, A. (2012). Ergenlerde Kaygı Duyarlığı ve Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1) 43-57.
- Eser, B. (2016). *Kuzey Kıbrısta Ailede Çocuğun Değerinin Aile Yapıları Açısından İncelenmesi*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Okul Öncesi Anabilim Dalı
- Evren, C. & Çakmak, D. (2001). Alkol ve Madde Kullananların Özellikleri: 2000 Yılına Ait AMATEM'e Yatan Hasta Verilerinin İncelenmesi. *Düşünen Adam* 14(3), 144-145.
- Ezer, Y. Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 7 (1), 2-3 .
- Gezer, B.(2015). *Haşhaş Kapsülünden Morfinin Ekstraksiyonu İçin Çevre Dostu Pratik Bir Yöntem Geliştirilmesi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kimya Anabilim Dalı.
- Gökkaya, A. (2020). *Anne Babaların; Enneagram Bilgisi, Ebeveyn Tutumları ve AFFEedicilik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

- Güler, D. & Ulutak, N. (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. *Kurgu Dergisi*, 11, 51-76.
- Güenalp, A. (2007). *Farklı Anne-Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı
- Güngör, M. (2014). Okulöncesi Dönem Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Anne Baba Tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 199-216.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). Psikiyatride Görülebilecek Diğer Bozukluklar. Erişim Adresi:
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Psikiyatride%20G%C3%B6r%C3%BClebilecek%20Di%C4%9Fer%20Bozukluklar.pdf
- İbrahimi, D. (1998). *Evlilik Kurumu ve Aileye Yönelik Psikososyal Hizmetler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı.
- Gilman, J.M., Kuster, J.K., Lee, S., Lee, M.J., Kim, B.W., & Breiter, H.C (2014). Cannabis Use is Quantitatively Associated with Nucleus Accumbens and Amygdala Abnormalities in Young Adult Recreational Users. *Journal of Neuroscience*, 34(16): 5529-5538.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2019). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Kahraman, S. (2011). *Çocukların Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarının Sigara Aldıkları Üzerine Etkisinin İncelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği.
- Kalkan, Ö. (2019). *Madde Bağımlılığında Travmatik Yaşam Olayları Sıklığı ve İlişkili Bellek Sorunları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Travma ve Afet Çalışmaları Uygulamalı Ruh Sağlığı Yüksek Lisans Programı.
- Karataş, Z. (2020). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Yetişkinlerin Sorunlarının Açıklanmasında Aile İşlevleri ve Çeşitli Demografik Değişkenlerin Rolü. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31(1), 73. DOI: 10.33417/tsh.632892.
- Kars, S., Bektaş, Özgür., Akyürek, Gökçen. (2019). Ergenlerde Anne-baba Tutumu, Duygu Düzenleme ve İyilik Hali Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 7(2), 97-104.
- Kaya Dinçer, P. (t.y). Uçucu Madde Kullanımında Ailelerin Bilmesi Gerekenler Nelerdir. Erişim Adresi: <https://www.yedam.org.tr/ucucu-madde-kullaniminda-ailelerin-bilmesi-gerekenler-nelerdir>

- Kaya, A. (2019). *Ergenlerde Duygu Düzenleme ve Ebeveyn Tutumlarının İnternet Bağımlılığı ile İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Bağımlılık Danışmanlığı ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı.
- Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, G. (2012). Üniversites Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine ve Akademik Başarılarına Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 208-225.
- Kaya, B. & Özcan, M.E. (1999). Uçucu Bağımlılığı Kötüye Kullanımı : Epidemiyoloji, Risk Grupları Ve Önleme Programlarının Gerekliliği. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 189-196.
- Kaya, M. (1997). Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204..
- Kaya, Y. & Öz, F. (2020). Ergenlerin Benlik Algısı Üzerinde Algılanan Ebeveyn Tutumlarının ve Bağlanma Stilllerinin Rolü: Bir Yapısal Eşitlik Modellemesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(2), 106-114. DOI: 10.14744/phd.2020.74429
- Kendir, M.E. (2016). *Bir Grup Yetişkinin Evlilik Doyumları ile Algıladıkları Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi
- Kırık, A.M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Koca, B. Ve Oğuzöncül, A. F (2015). İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara, Alkol, Madde Kullanımı, Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler ve Aileden Aldıkları Sosyal Desteğin Etkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 4(2), 6-8.
- Kocaoğlu, M. (2018). *Alkol Ve Madde Kullanım Bozukluğu Nedeniyle Ayaktan Tedavi Gören Hastaların Çocukluk Çağı Tramvaları , Bağlanma Stilleri Ve Mizaç Özellikleri Açısından Karşılaştırılması*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Koçhan, K. (2014). *Madde Kullanan ve Kullanmayan Erbaş/Erlerin Ebeveyne Bağlanma, Depresyon Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Stilllerinin Karşılaştırılması*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Kolay Akfert, Çakıcı ve Çakıcı (2009). Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı ve Aile Sorunları ile İlişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10, 40-47.
- Konur, N.T (2018). *Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Yaşam Pozisyonları İle Depresyon Arasında Ontolojik İyi Oluşun Aracılık Rolünün İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı.

- Konuş, B. (2019). *Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Bireylerde Çocukluk Çağı Travmalarının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar Üzerine Etkisi: Öz Şefkatin Aracı Rolü Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı.
- Koparal, B. (2017). *Opiyat Bağımlılığı Olan Erkek Bireylerde Bilişsel İşlevlerin Temiz Kalma Sürelerine Göre Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Kozan, B. (2020). *Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocukların Okul Olgunları Arasındaki İlişki*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuru Örgün, S. (2000). *Anne Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı
- Kültegin, Ö. (1996). *Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık Eğitim Paketi*. Erişim Adresi: http://www.ogelk.net/Dosyadepo/OEGT_KLV.pdf
- Kültegin, Ö. (tarih yok). *Bağımlılık Yapan Maddeler*. Erişim Adresi: <http://www.ogelk.net/dosyadepo/maddeler.pdf>
- Macit, Y. (2020). Türkiye’de Aile ve Kültürel Yapıda Meydana Gelmesi Düşünülen Değişimlerin Yaşlanma, Yoksulluk ve Evlilik Kurumu Açısından Değerlendirilmesi. *Kırşehir Ahi Evran Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 149-157.
- Meier, M.H., Caspi, A., Ambler, A., Harrington ve diğ.,(2012). Persistent cannabis users Show neuropsychological decline from childhood to midlife. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(40).
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (2012). *Psikiyatride Görülebilecek Diğer Bozukluklar*. Erişim Adresi:
- Morrison J. (2017). *DSM-5’i Kolaylaştıran- Klinisyenler İçin Tanı Rehberi*. Çv. Kural, H.U. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Oğuz, F. & Öğretir Özçelik, A.D. (2018). Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumu ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 536-542
- Oğuz, F. (2019). *Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Bağlanma Stilleri ile madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı
- Okumuş, V. (2018). *Çocukların Sosyal Medya Kullanımları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi.

- Okutan, Ö. (2013). *Eroin Bağımlılığının Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya İşleme Süreçleri Üzerindeki Etkisi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı.
- Ögel K. (2010) *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavive Önleme*. Yeniden Yayınları. İstanbul
- Ögel, K. (2018). *Bağımlılık ve Tedavisi temel Kitabı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özcan Demir, N. (2006). Ailedeki Madde Bağımlılığının Ergenin Sapmış Davranışlara Yönelmesindeki Etkisi: Lise Son sınıf Gençliği Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(1), 129.
- Özcan Demir, Nilüfer (2006). Ailedeki Madde Bağımlılığının Ergenin Sapmış Davranışlara Yönelmesindeki Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(1), 119-129.
- Özcan, A., Küçük Öztürk, G., Özdil, K. & Şermet Kaya, Ş. (2016). Lise Öğrencileri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Sıklığı: Nevşehir Örneği. *Bağımlılık Dergisi*, 17(4), 168.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Ebeveyn Tutumları Üzerindeki Yordayıcılığı*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Özmen, F. & Kubanç, Y. (2013). Liselerde Madde Bağımlılığı- Mevcut Durum ve Önerilere İlişkin Okul Müdürleri ve Öğretmenlerin Bakış Açıları. *Turkish Studies*, 8(3), 363-364.
- Öztürk, Y.E., Kırlioğlu, M. Kıracı, R. (2015). Alkol Ve Madde Bağımlılığında Risk Faktörleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 98-112.
- Parsak, B. & Kuzucu, Y. (2020). Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Saldırganlık Arasındaki İlişkide Çocukların Empati ve Sosyal Becerilerinin Rolü. *Humanistic Perspective*, 2(3), 347-373. DOI: 10.47793/hp.778702
- Parsak, B. (2015). *Ebeveyn Tutumları İle Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocukların Empati ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Rolü*. Aydın: Adnan menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı.
- Pehlivan, O. (2017). *Aile Tanımı ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İnşası*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Pekşen, R. (2012). Ana-Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 29, 1-13.

ErişimAdresi:

<https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/9383/makaleler/29/arastirmax-ana-babalarin-cocuk-yetistirmede-asiri-koruyucu-olmalari.pdf>

- Peltzer K.(2009) Prevalence and Correlates of Substance Use Among School Children in Six African Countries. *Int J Psychol* ; 44:378-386.
- Pul, D. (2021). *Duygu Düzenleme Güçlüğü,  ocukluk  ağı Yaşantıları ile Alkol Bağımlılığı Arasındaki İlişinin İncelenmesi*. İstanbul:  sk dar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.
- Saatçioğlu,  ., Evren, C.,  akmak, D. (2003). 1998-2002 Yılları Arasında Yatarak Tedavi Gören Alkol ve Madde Kullanımı Olan Olguların Değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 4, 115.
- San, A., Erensoy, H., Aytaç, H.M. ve Berkol, T.D (2020). Üniversite  ğrencilerinde Depresyon Düzeylerinin, Madde Kullanımları ve Aile Tutumları ile İlişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 21(1), 1-12.
- Savi, F. (2008). *12-15 Yaş Arası İlköğretim  ğrencilerinin Davranış Sorunları İle Aile İşlevleri ve Anne-Baba Kişilik  zellikleri Arasındaki İlişinin İncelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Sevgili, S. (2021). *Okul  ncesi Dönem  ocuklarında Ebeveyn Tutumu İle Duyusal Profilin İlişisinin İncelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Soykut, B. (2008). *Bağımlılık Yapıcı Maddelerin Etkilerinin Toksikolojik Y nden Araştırılması*. Ankara Genelkurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Farmasotik Toksikoloji Anabilim Dalı.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., & Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan  alışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13 (25) 42-59.
- Sümer,N. & Güngör, D. (1999).  ocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler  zerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58..
- Sürücü, O. (2019). *Sosyal Politika Boyutu İle Madde Bağımlılığı Sorunu* . Ankara: Hacı Byram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü  alışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- şatır, T.T., Kalyoncu, A. & Pektaş,  . (2000). Kokain Kullanım Bozukluğunda Birbirini Takip Eden İki Sürecin Değerlendirilmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 1(1), 18-21.
- şen, ř. & Boyraz, E. (2017). Annelik Rolü ve  ocuk İçin Tüketime Yansımaları. Kadınların Ebeveynlik Tutumları ve Hedonik Tüketim Eğilimi  zerine Bir Araştırma. *KS  Sosyal Bilimleri Dergisi*, 14(2), 347-370.

- Şenocak, M. (2019). *Karadeniz Bölgesinde Madde Bağımlılığı Bulunan Bireylerin Psikolojik Semptomlarıyla Ve Aleksitimi Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.
- Şipka, H. (2016). *Opiyat Bağımlılarının Uyku, Anksiyete ve Depresif Özelliklerinin Arındırma ve İzlem Döneminde Değerlendirilmesi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı.
- Taner Derman, M. & Asude Başal, H. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Tapkan, B. (2020). *Morfin ve Amfetamin Türevi(metinfenidat) Bağımlılığı Olan Sıçanlarda Kolon Anastomozu Sonrası Anastomoz Hattı ve Batın Ön Duvar İnzisyon Hattında Yara İyileşmesinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Genel Cerrahi Kliniği.
- Taylan, H.H.(2013).*Madde Bağımlılığı ve Aile*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Tektaşsoy, İ. (2019). *Madde Bağımlılığı Tanısı Almış Bireylerde Benlik Saygısı ve Sosyal Dışlanma Alguları Arasındaki İlişki*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı
- Tetik, G. (2020). *Ergenlerde Algılanan Ebeveyn Tutumu ve Duygusal Zeka Arasındaki İlişkide, Dijital Oyun Bağımlılığının Aracı Rolünün İncelenmesi*. İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı
- Tezel, A.(2006). Aile İçi İletişim. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-6.
- Toker Arslan, G. & Sözer Çarpan, A. (2018). Anne Baba Tutumlarından Kaynaklanan, İhmal ve Duygusal İstismara Maruz kalmış Çocukların En Çok Kullandığı Savunma Mekanizmaları Üzerine Bir Literatür Taraması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1794-1816.
- Tosun, H. (2020). *Madde Bağımlılığı Rehabilitasyonunda Psikososyal Destek Ve İlaçsız Tedavi: Isparta Uyuşturucu, Bağımlılıklarla Ve Alkolizmle Mücadele Derneği Örneği*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- TUBİM(2014).
<http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202014.pdf> Erişim Tarihi: 28.04.2022
- Tunçay, A.F (2020). *Uyuşturucu Uyarıcı Madde Kullandığı Tespit Edilen Kişilerin Mizaç-Karakter Özellikleri ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

- Tarhan, N. Ve Nurmedov, S. (2011). *Bağımlılık: Sanal veya Gerçek*. 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları
- Tuzgöl, M. (1998) *Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Türk, A. (2020). *Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumlarının Kız Ergenlerde Duygusal Yeme ve Beden İmgesinin Yaşam Niteliğine Etkisi*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Türkcan, A. (1998). Türkiye’de Madde Kullananların Profili: Hastane Verilerinin İncelenmesi. *Düşünen Adam*, 11(3). 61.
- Uykan, M. & Akkaynak, M. (2019). Ebeveyn Tutumları ile Çocukların Öz Düzenlenmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(3), 1620-1644.
- Uyuşturucu İnf. (t.y.). Ecstasy Genel Bilgiler ve Etkileri. Erişim Adresi: http://www.uyusturucu.info.tr/ecstasy_ekstazi_etki.asp
- Uzday, T. (2009), Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler ve Bağımlılık Yapan Maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*. 12-13.
- Uzday, T. (2009).Bağımlılık Yapan Maddeler Ve Özellikleri. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 16-33.
- Uzun, S. & Kelleci, M.(2018). Lise Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı: Madde Bağımlılığından Korunma Konusundaki Öz Yeterlikleri ve İlişkili Faktörler. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31, 359-361.
- Ünal, M. (2020). *Erişkinlerde Çocukluk Çağı Travmasının Alkol ve Madde Bağımlılığı Riski Üzerine Etkisi*. Ankara: Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Aile Hekimliği Kliniği
- Varlı, B. (2020). *Okul Öncesi Dönemde Ebeveyn Tutumu ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Öz-Düzenlemenin Aracı Rolü*. İstanbul: İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.
- Varlık, B.S. (2019). *Marmara Bölgesinde Madde Bağımlılığı Olan Bireylerin Psikolojik Semptomları Ve Aleksitimi Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı.
- Yalçın, M., Eşsizoglu, A., Akkoç, H., Yaşan, A., & Gürgen, F.(2009). Dicle Üniversitesi Öğrencilerinde Madde Kullanımını Belirleyen Risk Faktörleri. *Klinik Psikiyatri* 12, 127-130.
- Yazıcıoğlu, Y.,Acat, M.B., Çubukçu, Z., Eryılmaz, A., Öztürk, A., Girmen, P. Ve Aypay, A. (2013). Aile İçi Uyumlu İletişim.

Erişim Adresi: silo.tips_ale-uyumlu-etklem.pdf

Yedekçi, A., Onur, E. (2010). Bağımlılık Yapıcı İlaçlar ve Tayin Yöntemler. *Türk Klinik Biyokimya Dergisi*, 8(3): 125-131.

Yeşilay. (2020). Alkol Bağımlılığı Nedir, Nasıl Başlar, Nasıl Tedavi Edilir. Erişim Adresi: <https://www.yesilay.org.tr/tr/makaleler/alkol-bagimlilik-nedir-nasil-baslar-nasil-tedavi-edilir>

Yeşilay. (t.y). Alkol Bağımlılığı Nedir.

Erişim Adresi: <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/alkol-bagimlilik>

Yıldız, S.A. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. *Polis Bilimleri ve Dergisi*, 6(3-), 131-150

Yıldızhan, Y. (2019). *Madde Bağımlısı Bireylerde Bağlanma Stilleri ve İlişki Bağımlılığı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı.

Yılmaz, A. (2009). *İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Anne Baba Tutumları İle Karasızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, E. (2019). *2012-2017 Döneminde Madde Bağımlılığı İle Mücadele Politikalarının Süreç Analizi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı.

Yılmaz, E. (2019). *2012-2017 Döneminde Madde Bağımlılığı İle Mücadele Politikalarının Süreç Analizi*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı.

Yılmaz, M.T. & Kesici, Ş. (2014). Anne Baba Tutumları ve Kardeş Sırasının Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışlarının Gelişimine Etkisi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 133-157.

Yücel, F.N., Doğan, K., Pamir, R.N., Erkuş, S., Keşir, Ü., Zengin, O. (2020). Alkol Bağımlısı Bireylerde Benlik Saygısı, Algılanan Sosyal Destek ve Başetme Stratejileri: *Adsız Alkolikler Örneği*. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 15, 50-64.

Zonguldak Halk Sağlığı Müdürlüğü. (tarih yok). *Çocuklarımızı Uçucu Maddelerden Koruyalım*.

Erişim Adresi: <https://studylibtr.com/doc/1026438/u%C3%A7ucu-madde---zonguldak-halk-sa%C4%9Flı%C4%9Fi-m%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC>

EKLER

BAPİ

SON BİR YIL İÇİNDE aşağıdaki maddeleri kullanıp kullanmadığınızı veya ne sıklıkta kullandığınızı belirtiniz

		Son bir yıl içinde...				
		Hiç	Sadece bir iki kez	Ayda 1-3 kere	Haftada 1-5 kez	Hemen hemen her gün
1	Alkol	☐	☐	☐	☐	☐
2	Esrar (marihuana, joint, gubar vb).....	☐	☐	☐	☐	☐
2b	Bonzai, jamaikan (sentetik kannabinoid)	☐	☐	☐	☐	☐
3	Ecstasy (Ekstazi)	☐	☐	☐	☐	☐
4	Eroin	☐	☐	☐	☐	☐
5	Kokain	☐	☐	☐	☐	☐
6	Taş (krak kokain).....	☐	☐	☐	☐	☐
7	Rohipnol, rivotril (roş) gibi haplar.....	☐	☐	☐	☐	☐
8	Uçucu maddeler (tiner, bali, gaz vb).....	☐	☐	☐	☐	☐
9	Çeşitli haplar (akineton, tantum, xanax vb).....	☐	☐	☐	☐	☐
10	Amfetamin türevleri (metamfetamin, ice vb).....	☐	☐	☐	☐	☐
11	Diğer (LSD, GHB vb).....	☐	☐	☐	☐	☐

Dikkat!

Aşağıdaki sorularda yer alan [madde] sözcüğü son dönem içinde kullanmayı daha çok tercih ettiğiniz maddeyi anlatmaktadır. Bu nedenle temel olarak kullandığınız madde neyse, sorularda onu [madde] sözcüğü yerine koyunuz.

Örneğin...

"[Madde] kullanmak aile ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi" yerine alkol içiyorsanız "Alkol kullanmak aile ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi" veya esrar içiyorsanız "Esrar kullanmak aile ilişkilerimi olumsuz yönde etkiledi" biçiminde okuyun.

12 [Madde] etkisinde olduğunuz zamanlarda, ne sıklıkta problem yaşıyorsunuz? (örneğin film kopması, aşırı doz alma, kontrol kaybı vb)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

VIII [Madde] kullanmanın sizin için bir sorun olduğunu düşünüyor musunuz, eğer düşünüyorsanız, ne kadar zamandır?

- Benim için sorun değil 1 yıldan az 1-2 yıldır 3-4 yıldır 5 yıl ve daha fazla

SON BİR YIL İÇİNDE aşağıdakilerin ne sıklıkta olduğunu belirtiniz

13 Kullandığınız [maddenin] miktarı zaman içinde giderek arttı mı? (örneğin giderek daha fazla miktarda [madde] kullanmak)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

14 Her zamanki dozda kullanmanıza rağmen kullandığınız [maddenin] etkisinde azalma oldu mu? (örneğin her zamanki kadar [madde] kullandığınız halde sarhoş olmama veya kafanızın güzel olmaması)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

15 Kullandığınız [maddeyi] kestiğinizde veya azalttığınızda bazı sorunlar ortaya çıktı mı? (örneğin uykusuzluk, terleme, sinirlilik, huzursuzluk, titreme vb)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

16 Kullandığınız [maddeyi] kestiğinizde ortaya çıkabilecek sorunlardan çekindiğiniz için [madde] kullandığınız oldu mu?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

17 [Madde] kullanmaya başladıktan sonra, kullanmayı durdurmakta zorlanıyor musunuz? (örneğin az içmeyi düşünüp fazla içmek veya kısa süre kullanmayı planlayıp uzun süre kullanmak)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

18

Kullandığınız [maddeyi] bırakmayı veya azaltmayı isteyip bunu başaramadığınız oldu mu?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

19

[Maddeyi] aramak, kullanmak veya etkisinden kurtulmak için fazla zaman

harcadığınız oldu mu? (örneğin [madde] bulmak, kullanmak veya etkisinden kurtulmak zamanınızın büyük bir kısmını kaplıyor mu?)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

20

[Madde] kullandığınız için hayatınızdaki başka etkinliklerden vazgeçtiğiniz oldu mu?

(örneğin aile ziyaretleri, hobiler, sosyal ilişkiler vb)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

SON BİR YIL İÇİNDE aşağıdakilerin ne sıklıkta olduğunu belirtiniz

21

[Madde] kullanmak aile ilişkilerinizi olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

22

[Madde] kullanmak eğitim/ iş hayatınızı olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

23

[Madde] kullanmak beden sağlığınızı olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

24

[Madde] kullanmak ruhsal sağlığınızı olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

25

[Madde] kullanmak sizi ekonomik açıdan olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

26

[Madde] kullanmak arkadaş veya diğer insanlarla olan ilişkilerinizi olumsuz yönde etkiledi mi?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

27

[Madde] kullanmak başınızı derde soktu mu? (örneğin kavga, kaza, istenmeyen cinsel ilişki-gebelik, cinsel yolla bulaşan hastalık vb)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

28 [Madde] kullanmak yasal sorunlar yaşamanıza neden oldu mu? (örneğin maddeyle yakalanmak, ehliyeti kaptırmak, karakola düşmek vb)

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

29 Gündüz saatlerinde de [madde] kullandığınız oldu mu?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

30 [Madde] kullanmayı istememenize rağmen yine de gidip [madde] kullandığınız oldu mu?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

31 Aileniz veya çevreniz sizin çok fazla [madde] kullandığınızdan endişeleniyor mu?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

SON BİR HAFTA İÇİNDE aşağıdakilerin ne sıklıkta olduğunu belirtiniz

32 Ne sıklıkta aklınıza [madde] kullanmak ya da [maddenin] keyif verici/rahatlatıcı etkisi geliyor?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

33 Ne sıklıkta [madde] kullanmak için kuvvetli bir istek, arzu veya dürtü hissediyorsunuz?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

34 [Madde] ile karşılaştığınızda [madde] kullanmaya direnmek veya kullanmamak sizin için zor olur mu?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

35 [Madde] kullanmanın sizin için bir sorun olduğunu düşünüyor musunuz?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

36 [Madde] kullanmayı bırakmayı veya azaltmayı düşünüyor musunuz?

- Hiçbir zaman Nadiren Bazen Çoğu zaman Neredeyse her zaman

37 [Madde] kullanmayı bırakmak veya azaltmak sizin için önemli mi?

Hiçbir zaman

Nadiren

Bazen

Çoğu zaman

Neredeyse her zaman

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Yaşınız:

3. Eğitim Durumunuz:

( ) İlkokul

( ) Ortaokul

( ) Lise

( ) Üniversite

4. Evdeki Birey Sayısı

( ) 1-2 kişi

( ) 3-4 kişi

( ) 5-6 kişi

( ) 7 kişiden fazla

5. Annenizin Eğitim Durumu:

( ) Okur-Yazar değil

( ) Okur-Yazar

( ) İlkokul Mezunu

( ) Ortaokul Mezunu

( ) Lise Mezunu

( ) Üniversite Mezunu

6. Babanızın Eğitim Durumu:

( ) Okur-Yazar değil

( ) Okur-Yazar

( ) İlkokul Mezunu

( ) Ortaokul Mezunu

( ) Lise Mezunu

( ) Üniversite Mezunu

7. Aşağıdakilerden Hangisi Sizin İçin Geçerlidir?

( ) Annem ve babam sağ

( ) Annem öldü, babam sağ

( ) Babam öldü, annem sağ

( ) Anne ve babam öldü

ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ
(Parenting Styles Questionnaire)

	ANNEM					BABAM				
	Hiç Doğru Değil (1)	Doğru Değil (2)	Kısmen Doğru (3)	Doğru (4)	Çok Doğru (5)	Hiç Doğru Değil (1)	Doğru Değil (2)	Kısmen Doğru (3)	Doğru (4)	Çok Doğru (5)
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu										
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi										
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir										
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olmuştur										
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur										
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karışırdı										
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu										
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir										
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir										
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi										
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı (T)										

12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi										
13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim (T)										
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi										
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık										
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi										
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı										
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karışırdı										
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı										
20. Hangi saatte hangi arkadaşımı buluşacağımı bilmek isterdi										
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi (T)										
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi										

